

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan
SOL 067 Socialt arbete med barn och unga
Vårterminen 2006

Ménage à trois **- hur sexualiteten än yttrar sig, är samhället med på en kant**

En studie av ungdomstidens sociosexuella utveckling

Författare:
Caroliina Hejdenberg
Sandra Svantesson

Handledare:
Bodil Rasmusson

ABSTRACT

Adolescence is more and more characterized by messages containing allusions and attitudes through social agents (family, friends, school and media). Therefore the purpose of this study was to investigate what significance the social agents and their messages, concerning sexuality, have in relation to young people's thoughts, questions and socialisation.

The study is made from the young people's perspective. Our target group was 15 to 16-year-olds in ninth grade at a compulsory school in Sweden. The quantitative part of the study consisted of an anonymous and voluntary questionnaire among the students. To achieve a greater variety we made an interview as a complementary addition in which nine students participated.

We found our main theoretical starting point in Anthony Giddens's theories about social agents, modernity, post modernity and sexuality.

The conclusion was that the young people in our study foremost associated sexuality to sex, love, relationships and sexual orientation. Friends were the primary source to knowledge, influence and attitude. Parents are of importance as well as media and school. The study also revealed that individuality is emphasized. Regarding the substance of the young people having a meaningful relation in which they can talk about sexuality, we found that this was fundamental.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
1 INLEDNING	6
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	6
1.2 SYFTE	8
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	8
2 METOD OCH URVAL	8
2.1 AVGRÄNSNINGAR OCH PERSPEKTIVVAL	8
2.2 URVAL	9
2.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	10
2.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	11
2.5 METODVAL	12
2.5.1 Enkätundersökning	12
2.5.2 Gruppintervju som komplement	12
2.5.3 För- och nackdelar med att kombinera metoder	14
2.6 RESULTATENS TILLFÖRLITLIGHET	14
2.7 METODREFLEKTION	15
2.8 BEARBETNING OCH ANALYS AV DET EMPIRISKA MATERIALET	16
2.9 KÄLLKRITIK	17
3 CENTRALA BEGREPP OCH TEORETISKA PERSPEKTIV	18
3.1 DEFINITIONER AV CENTRALA BEGREPP	18
3.1.1 Socialisationsagenter	18
3.1.2 Kultur	18
3.1.3 Ungdom och ungdomskultur	18
3.2 VAL AV TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	19
3.3 MODERNITET OCH SENMODERNITET	20
3.3.1 Modernitetens ursprung	20
3.3.2 Moderniteten	20
3.3.3 Senmoderniteten	21
3.3.4 Modernitet, senmodernitet och sexualitet	23
3.4 UNGDOMARS SOCIALISATION OCH SEXUELLA IDENTITET	25
3.5 UNGDOMSKULTUR	26
3.5.1 Ungdomskulturens födelse	26
3.5.2 Ungdomskultur	26
3.5.3 Hur ungdomskulturen påverkar identiteten och därmed synen på sexualitet	28
3.6 SUMMERING AV TEORIKAPITLET	28
4 TIDIGARE FORSKNING	29
4.1 SEXUALITETENS KONTEXT	29
4.2 VAD ÄR SEXUALITET?	29
4.3 VAD SOM FORMAR SYNEN PÅ SEXUALITET	30

5 RESULTATREDOVISNING	28
5.1 PRESENTATION AV ENKÅTUNDERSÖKNINGEN	33
5.1.1 Vad innebär sexualitet för ungdomarna?	33
5.1.2 Vilka tankar och funderingar kommer till uttryck hos ungdomarna?	33
5.1.3 Vad har betydelse för hur ungdomarna uttrycker sin sexualitet?	35
5.1.4 Har ungdomarna någon att vända sig till med frågor och funderingar kring sexualitet och vilka relationer är av betydelse för ungdomarna?	36
5.2 PRESENTATION AV GRUPPINTERVJUN	38
5.2.1 Ungdomarnas beskrivning av vad sexualitet innebär	38
5.2.2 Personer av betydelse för ungdomarnas frågande	39
5.2.3 Socialisationsagenternas roll	39
5.2.4 Ungdomarnas tankar om attityder till sexualitet	40
5.2.5 Ungdomarnas avslutande reflektioner	41
6 ANALYS AV UNDERSÖKNINGEN	41
6.1 VAD INNEBÄR SEXUALITET FÖR UNGDOMARNA?	41
6.2 VILKA TANKAR OCH FUNDERINGAR KOMMER TILL UTTRYCK BLAND UNGDOMAR IDAG?	42
6.3 VAD HAR BETYDELSE FÖR HUR UNGDOMARNA UTTRYCKER SIN SEXUALITET?	44
6.4 HAR UNGDOMARNA NÅGON ATT VÄNDA SIG TILL MED FRÅGOR OCH FUNDERINGAR KRING SEXUALITET OCH VILKA RELATIONER ÄR AV BETYDELSE?	44
7 RESULTATSAMMANFATTNING	45
8 SLUTDISKUSSION	46
9 KÄLLFÖRTECKNING	50
10 BILAGOR 1-3	52

FÖRORD

Vi vill börja med att tacka alla elever och personal som deltagit och hjälpt oss att genomföra vår studie. Er positiva inställning har verkligen underlättat arbetet och gjort det intressant och lärorikt för oss. Ett stort tack vill vi även rikta till vår handledare, Bodil Rasmusson, som funnits till hands närhelst vi behövt hjälp eller bara velat bolla idéer.

Vår förhoppning är att ni som läsare av denna uppsats ska få en nyanserad bild av hur dagens ungdomar förhåller sig till sexualitet.

Under uppsatstidens inledande litteraturstudier fann vi en svensk översättning av den libanesiske poeten Khalil Gibrans dikt *The Prophet – On Children* i Koch (1989). Denna dikt har en direkt koppling till när, var, hur och vem som påverkar barn under socialisationsprocessen. Dikten ger en försmak av vad som komma skall.

”Dina barn tillhör dig inte.
De är söner och döttrar av själva livets längtan.
De kommer genom dig, men inte ifrån dig,
och fastän de är hos dig tillhör de dig inte.
Du kan ge dem din kärlek men inte dina tankar,
ty de har egna tankar.
Du kan hysa deras kroppar men inte deras själar,
ty deras själar befinner sig i morgondagens land, som du inte kan besöka,
ens i dina drömmar.
Du kan sträva efter att likna dem
men försök inte att göra dem lika dig själv.
Ty livet går inte tillbaka och dröjer inte vid igår”
(Gibran, 1923)

1 INLEDNING

Under hösten 2005 deltog vi i en nationell konferens om sexualitet i socialt arbete. Konferensen hölls av RFSL i Malmö Högskolas lokaler 20-21 oktober och innehöll föreläsningar och workshops. Under konferensdagarna diskuterades samhällets heteronormativa tänkande som en paradox till ett alltmer tillåtande förhållningssätt till homo- och bisexualitet. Avsaknaden av ny forskning kring hur dagens ungdomar ser på sexualitet poängterades. Konferensen gav många ”aha-upplevelser” och fick oss att tänka till. Intrycket blev så stort att när det blev dags för ämnesval till C-uppsatsen behövde vi inte fundera över vilket område vi ville studera. Däremot behövde vi lite mera tid för att komma fram till själva syftet. Nämligen att ur ett ungdomsperspektiv undersöka vilken betydelse socialisationsagenterna (media, familj, vänner och skola) och deras budskap får i förhållande till ungdomarnas tankar och funderingar. Utöver detta ansåg vi det viktigt att belysa betydelsen av att som 15-åring ha någon att prata med om sexualitet.

1.1 PROBLEMFORMULERING

Idag präglas ungdomstiden alltmer av budskap innehållande mer eller mindre sexuella anspelningar och attityder. Program som *Big Brother*, tidningar som *Café* eller *Slitz*, tillgång till Internet samt reklam, sänder ut ett konstant flöde av sådana budskap som i sin tur kan forma synen på den egna sexualiteten och vad som är normalt och accepterat sexuellt beteende.

Vi tänker oss att det hittills varit hemmets och skolans uppgift att förmedla kunskap och information kring frågor rörande sexualitet. Hur ser det då ut för dagens ungdomar och vilka funderingar och tankar har de kring sin egen och andras sexualitet? Var finner de respons för detta? Vi tror att bärande relationer är fundamentala för att individen ska känna trygghet oavsett sexuell läggning. Att berätta för sin närmaste omgivning att man till exempel är bisexuell, är ofta väldigt jobbigt. Dels för att man är ung och lever i en kultur där vänskapsrelationerna är primära och dels för att man fortfarande är känslomässigt och materiellt beroende av föräldrarna. Föräldrarna har fortfarande en särskilt viktig roll, där kanske skolan inte räcker till, i att försöka bryta rådande normer och skapa en trygg hemmiljö där gruppsyck och ungdomskultur inte stämplar ungdomen (Björk Blomqvist m fl, 2005).

Vi lever i ett heteronormativt samhälle (RFSL, 2005) där homosexualitet sägs vara accepterat, vilket för oss är motsägelsefullt. Icke heterosexuella har inte samma rättigheter som

heterosexuella. Ett sammanboende par får till exempel ingå partnerskap istället för äktenskap. Vilka konsekvenser får de budskap som socialisationsagenterna, det vill säga vänner, familj, media och skola, förmedlar till ungdomarna?

En eller två generationer tillbaka rådde en mer återhållsam inställning till sex och samlevnad. I synnerhet flickor uppmuntrades till sexuell avhållsamhet. Efter 1960-talets sexuella revolution växte en mer tillåtande och öppen inställning fram och fokus lyftes från enbart fysisk sexualitet till att även inkludera emotionella aspekter (Helmius & Lewin, 1986). Vi undrar hur dagens ungdomar tänker.

Helmius (2000) tar upp Foucaults sexualitetshistoria där Foucault menar att metoder för att kontrollera sexualiteten är föränderliga över tid. Kyrkan kontrollerade under en lång tid individens sexualitet i väst. Med hot om evig fördömelse kunde kyrkan styra normer för vad som var moraliskt korrekt. Sekulariseringen har emellertid gjort att läkarvetenskapen tagit på sig rollen av att kunna avgöra vad som faktiskt är hälsosamt sexuellt beteende.

Vi menar, i likhet med Helmius (2000) att sexualiteten är en del av livet och hör till vår intima sfär. Allt som oftast förknippas sexualitet med äktenskap och mest sannolikt är att det är den dominerande synen inom de flesta kulturer. För- och utomäktenskaplig sexualitet är ofta förekommande termer i litteraturen vi använt. Inom- och efteräktenskaplig sexualitet är inte lika flitigt använda. Bakom detta kan vi skymta att synen på sexualitet således är exklusiv för tvåsamhet i allmänhet och heterosexualitet i synnerhet (a.a.). Vi tror att mer kunskap om ungdomars perspektiv på sin sexualitet är av stor betydelse för ungdomarnas bästa. Hur ungdomarna och deras sexualitet blir bemötta, tror vi har en inverkan på hur de upplever och känner inför sin egen sexualitet. Vuxenvärldens ibland bristande förståelse för ungdomarnas sexualitet är ett dilemma som förhoppningsvis kan ses i en ny dager genom att vi belyser ungdomarnas perspektiv. Deras attityder kan påverka både den fysiska och psykiska hälsan. Ett beteende som inte skadar ungdomarna är att sträva efter. Kan ett sexualiserat fokus i media göra dem otrygga och därmed få dem att göra saker de egentligen inte vill? Kan det vara så att allmän kunskap om sex och samlevnad har betydelse för hur våra ungdomar kommer att uttrycka sin sexualitet?

En annan intressant fråga är huruvida ungdomarna tycker det är viktigt att ha någon att vända sig till och om de faktiskt har någon sådan person, eller institution, i sin närhet.

1.2 SYFTE

Syftet omfattar att ur ett ungdomsperspektiv undersöka vilken betydelse socialisationsagenterna (media, familj, vänner och skola) och deras budskap beträffande sexualitet har för dagens ungdomar i förhållande till deras tankar, funderingar och socialisation. Förutom detta är vi intresserade av huruvida ungdomarna har någon att prata med och vilken betydelse en sådan relation har.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Vad innebär sexualitet för ungdomar i 15-årsåldern?
- Vilka tankar och funderingar kring sexualitet kommer till uttryck bland 15-åriga ungdomar idag?
- Vad har betydelse för hur ungdomarna uttrycker sin sexualitet?
- Har ungdomarna någon att vända sig till med frågor och funderingar kring sexualitet och vilka relationer är av betydelse för ungdomarna?

2 METOD OCH URVAL

I detta kapitel presenteras avgränsningar, urval, tillvägagångssätt, etiska överväganden, metodval, tillförlitlighet, metodreflektion, analys och bearbetning av det empiriska materialet samt källkritik.

2.1 AVGRÄNSNINGAR OCH PERSPEKTIVVAL

I denna studie har vi utgått från ett ungdomsperspektiv, det vill säga att det är ungdomarnas egen syn på sexualitet som undersöks. Vi är väl medvetna om att det är nästintill omöjligt att inte tänga könspektivet då våra respondenter är både flickor och pojkar. Det är för oss ointressant att enbart studera vad som formar ena könets syn på sexualitet, då ungdomsperspektivet som sådant innefattar båda könen. Fokus kommer inte att ligga på att finna skillnader mellan könen. Dock kommer vi i de fall där skillnaderna är tydliga, att redovisa och kommentera detta.

Ett centralt begrepp i vår uppsats är kulturbegreppet. Med stöd av tidigare forskning om ungdomskultur och identitet, har vi valt att inte beakta etnicitet. I Bredströms (2005) intervjustudie om rasism, kön och sexualitet framkommer det att ungdomarna själva ofta utesluter den etniska bakgrunden i kultursammanhang. Med detta inte sagt att den alltid saknar betydelse.

Uppenbarligen har kulturbegreppet en motstridig betydelse då ungdomar med varierande etnicitet uttrycker att de har samma kultur ("vi invandrare") samtidigt som de ibland talar om att tillhöra skilda kulturer i de fall det gäller föräldrarnas ursprung ("vi turkar") (a.a.). Vidare hänvisar Bredström (2005) till forskare som Ålund (1997) och Sernhede (2002:25), vilka båda åskådliggör hur ungdomar skapar nya, komplexa hybridkulturer, där det sker en fusion av olika kulturella uttryck. Ålund (1997) talar om hur ungdomarna uppvisar en transkulturell och gränsöverskridande livsstil. I Ahmadi (2003) handlar kultur, på den djupaste och mest fundamentala nivån, om att vara uppfostrad i en miljö som prioriterar vissa värden och föreställningar, inte om att vara skåning, svensk, somalier, medel- eller överklass. Vi anser att Sverige idag är ett mångkulturellt land där en definition av etnicitet inte ska vara ett måste. Liksom Ayla i Ahmadi's bok (2003) önskar vi att var och en ska ha rätt att definiera sig själv utifrån vem han eller hon är här och nu.

2.2 URVAL

Vi har vänt oss till elever i nionde klass (15-16-åringar) på en grundskola i Götaland, på vilken vi hade kontakter sedan tidigare. Genom detta val hoppas vi kunna förmedla och öka kunskapen om hur dagens ungdomar tänker kring sexualitet.

I Sverige är det lag på att ingen under 15 år får ha sexuellt umgänge (Brottsbalken 6 kap 1§, 2004) vilket motiverar vårt val av målgrupp. De har även fått sexualkunskap som en obligatorisk del av läroplanen (www.skolverket.se). Barn och vuxna tänker olika och åldern är avgörande för kommunikationsprocessen. Vidare är vår mening att ungdomar, på ett mer detaljerat sätt än yngre barn, kan återge sina tankar och känslor (Socialstyrelsen, 2004).

Totalt 79 elever var tillfrågade och endast 1 förälder lämnade inte samtycke. 7 elever var frånvarande när enkäten genomfördes. Följaktligen deltog 71 elever. Gällande gruppintervjun bad vi de elever som ville, att anmäla sitt intresse för att delta i intervjun, efter det att de fyllt i enkäten. Vid samma tillfälle informerades eleverna om att endast 9 platser fanns. Vi gjorde ett strategiskt urval på 3 elever från varje klass. Bland skolans 3 niondeklasser önskade totalt 16 elever att delta. Valet av att använda oss av just 9 elever kom sig av att vi önskade ha en rättvis fördelning mellan klasserna. Vår önskan var att få en så jämn könsfördelning som möjligt samt ett aktivt och mångsidigt deltagande vid diskussionstillfället och valde respondenter efter dessa kriterier. Till detta tog vi hjälp av klassföreståndarna samt kuratorn på skolan för att uppfylla våra kriterier. När vi valde ut deltagarna till gruppintervjun försökte

vi plocka ut elever som inte var alltför nära vänner, för att försöka undvika att eleverna påverkar varandra. Vidare tog vi hänsyn till elevernas uttrycksförmåga då vi efterfrågade aktiva intervjupersoner som vågade yttra sig i grupp. Utöver detta var det vår önskan att få ett så allsidigt dataunderlag som möjligt. Naturligtvis hade eleverna, förutom att de går på samma skola, en gemensam nämnare i att de var vad vi definierat som ungdomar; nämligen 15-åringar.

2.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Vårt tillvägagångssätt har bestått i att genomföra en enkätstudie samt en kompletterande gruppintervju. Våren 2006 började vi uppsatsarbetet med att skicka vår uppsatsplan till kuratorer och berörda lärare på den utvalda skolan för att få tillträde. Därefter besökte vi skolan tillsammans för att lämna information till rektor och berörda klasser samt för att tydliggöra syftet med undersökningen. Under andra besöket delade vi ut en blankett (se bilaga 1), adresserad till målsmän till samtliga elever i nionde klass, för samtycke till deltagande i enkätundersökning (se bilaga 2) och gruppintervju (se bilaga 3). För de föräldrar som inte ville lämna samtycke gav vi en veckas tid till att meddela skolan eller oss om detta.

Under vårt tredje besök på skolan genomfördes enkätundersökningen i de tre klasserna. Gruppintervjun genomfördes dagen efter enkätstudien och varade i cirka en timma och ägde rum i skolans konferensrum. Alla 9 elever som valts ut var närvarande och aktiva. Enligt Repstad (1999) ska platsen för intervjun helst vara ostörd och neutral, gärna där respondenterna känner sig hemma. Vi genomförde vår i ett konferensrum på skolan, där alla kunde sitta i bekväma stolar runt ett bord. För att ytterligare betona för gruppen att diskussionen skulle ske under avslappnade former bjöds det på fika. Vi hade i förväg avsatt en och en halv timme för diskussionen, vilket visade sig vara tillräckligt. Mot slutet gavs respondenterna möjlighet att tillägga information eller ändra något som sagts, för att undvika att någon av dem skulle lämna rummet med en känsla av att något inte blivit sagt (a.a.).

Även om eleverna i intervjugruppen stod för största delen av talandet och tyckandet, skulle vi inte kunnat genomföra diskussionen utan att vara aktiva. Det gäller att finna en balans i ett sådant sammanhang. Undersökaren får inte bli för kontroversiell och inte heller ta någons parti. Något vi hade i åtanke under gruppintervjun var Repstads (1999) exempel på hur undersökaren kan bidra till samspelet:

- Tydligt uttrycka intresse för informationen som utvinns. Att hålla tillbaka kan betraktas som distanserat och lägga sordin på diskussionen.
- Delta på en vardaglig nivå och inte verka ”finare” då det i så fall kan skapa osäkerhet hos respondenterna.
- Ibland ge en hjälpsam hand. Undersökaren kan ta en roll i situationen, vilket kan hjälpa honom eller henne att få en grund för kontakt och tillit. Självklart ska detta inte ske på bekostnad av den nödvändiga distansen forskare – aktör.

Innan vi går vidare i kapitlet vill vi poängtera att begreppen intervjuperson och respondent getts samma innebörd i denna studie.

2.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Innan en intervju genomförs rekommenderar Repstad (1999) att undersökare och respondenter träffas informellt. Genom ett sådant inledande möte får respondenterna veta vad som komma skall och intervjuaren får en möjlighet att i förväg se vilka respondenterna är. Vidare nämner Repstad tre viktiga etiska regler som gäller för svensk forskning (a.a.):

- De som deltar i undersökningen ska känna till syftet och informeras om att medverkan är frivillig.
- Uppgifter om deltagare ska behandlas konfidentiellt.
- Uppgifter om enskilda personer får enbart nyttjas för undersökningens ändamål.

Respondenternas svar under intervjun kan ha större reliabilitet om de kommit till under helt neutrala förhållanden (Repstad, 1999). Om undersökningen inte genomförts etiskt eller moraliskt korrekt, kan det skada undersökarens tillförlitlighet och därigenom skada hela det insamlade materialet. I planeringen av vår studie fann vi aldrig någon som helst anledning till att inte genomföra allting öppet inför våra respondenter. Vi förväntade oss istället att det urval vi gjorde bland intresserade till gruppintervjun inte skulle påverkas av vetskapen av undersökningens syfte (a.a.).

Vårt intresse var av generell karaktär och således inte individfokuserat. Våra frågor har inte berört sexuella erfarenheter, varken personliga eller allmänna, eftersom vi önskade undersöka ungdomars sexualitet som fenomen. Allt insamlat material har behandlats konfidentiellt. Därmed är det endast i vår uppsats denna information nyttjas. Alla enkäter är anonyma, intervjuerna har avidentifierats och skolans namn framgår inte. Samtliga berörda har varit

införstådda och samtycke var för oss en självklarhet, trots att Vetenskapsrådets etiska riktlinjer säger att föräldrar till barn över 15 år inte behöver tillfrågas om samtycke vid en studie som vår (www.vr.se).

2.5 METODVAL

2.5.1 Enkätundersökning

Enkäten innehöll både frågor med bundna (10 st) svarsalternativ och öppna frågor (4 st). Detta motiverades av att respondentgruppen består av ungdomar och att vi genom enkäternas frivillighet och anonymitet, samt mer generella inriktning, förhoppningsvis skulle uppnå en högre sanningshalt än om undersökningen byggd på enbart personliga erfarenheter och inte varit anonym. Sexualitet kan upplevas som känsligt och för att undvika integritetskränkning ska det inte i efterhand vara möjligt att spåra en viss respondent (Denscombe, 2000).

Enkäterna utgår ifrån ett stratifierat urval då vi vänt oss till en specifik målgrupp, i detta fall 15-åringar på en högstadieskola (Trost, 2001). Enkätens fasta frågor bygger på våra frågeställningar för att ge en mer översiktlig och nyanserad bild. De öppna frågorna hjälper oss att skapa en mer nyanserad bild (föreläsning: Bangura-Arvidsson, 060313).

Våra frågor har en bestämd ordningsföljd för att väcka nyfikenhet och motivera respondenterna till fortsatt engagemang. Ordningsföljden har dessutom syftet att möjliggöra för oss att relatera till våra frågeställningar i bearbetning och analys. I enlighet med Trost (2001) har vi inlett med en fråga om vilket kön eleven har.

Eftersom vår enkät till största del är av kvantitativ natur är den ett exempel på studier med hög *strukturerings-* och *standardiseringsgrad*. Strukturering innebär sammanfattningsvis att frågorna har fasta svarsalternativ som kopplas till själva undersökningen i stort. Standardisering åsyftar att allt innehåll är detsamma för varje respondent (Trost, 2001).

När enkätstudien genomfördes fanns vi på plats och besvarade de frågor som uppstod, för att undvika blanka eller godtyckliga svar. Det förekom en del frågor och vi fick intrycket av att vår närvaro resulterade i fler ifyllda och uppriktiga svar, än om vi inte varit där.

2.5.2 Gruppintervju som komplement

Vi valde att komplettera enkäten med en gruppintervju. Detta för att skapa utrymme för det som kanske inte rymdes i enkätstudien, samt för att skapa större variation. Med undersökningsgruppens aktuella ålder i åtanke, tror vi att en gruppintervju är att föredra framför individuella intervjuer för att gruppen ska vara trygg och ingen ska känna sig utpekad. Beroende på hur diskussionen artade sig hade vi i förväg diskuterat användandet av intervjuguiden. Avhängigt hur en diskussion utvecklas blir intervjuguidens roll mer eller mindre framträdande. När vi genomförde gruppintervjun följdes intervjuguiden som en lågt standardiserad mall och frågorna formulerades utefter respondenternas språkbruk (Trost, 2001).

Just att intervjua i grupp kan ibland vara ett mycket fördelaktigt sätt att få fram tankar och förhållningssätt (Repstad, 1999). Individen kan känna trygghet i kollektivet både när det rör sig om uppfattningar som kan tolkas som bra eller dåliga. Det finns dock en risk i att använda sig av gruppintervjuer eftersom det kan innebära att bara accepterade åsikter kommer till ytan. Inom den kvalitativa forskningen betonas ett nära förhållande mellan forskaren och den miljö som studeras och att det finns utrymme för flexibilitet. En frågas svar under en intervju kan väcka intresse och skapa följdfrågor, något som inte kan förekomma vid kvantitativa undersökningar. Fokus vilar på motiv och tankesätt och det är respondenternas verklighetsuppfattning som eftersöks (a.a.).

Under intervjuer kan respondenterna inspireras till att tänka över sina svar på ett annat sätt än i till exempel en enkät där svarsalternativen är förtryckta. En annan fördel är att frågorna i intervjuguiden inte tvunget måste följa en given ordning. Det är fullt möjligt att låta respondenterna prata på och kanske rent spontant ”råka” svara på mer än just den avsedda frågan. Det är viktigt att ha referensramar och mål för intervjun (Repstad, 1999). I vårt fall reglerade uppsatsens syfte och frågeställningar detta.

Vi valde att inte göra någon ljudupptagning under intervjun, för att få ett så autentiskt intryck som möjligt (Repstad, 1999). En del respondenter kan bli hämmade av själva inspelningen, vilket kan medföra att situationen blir allt annat än naturlig. Istället för att spela in diskussionen delade vi upp rollerna sinsemellan i att föra korta minnesanteckningar och i att vara samtalsledare/moderator. En fördel med att vara två är att den som inte har det huvudsakliga ansvaret för den verbala kommunikationen istället har möjlighet att ställa

improviserade frågor utifrån svaren som ges. Risken med att föra anteckningar är att respondenterna kan börja fundera på vad som faktiskt antecknas (a.a.). Under diskussionen upplevde vi att eleverna var bekväma i att deras ord skrevs ner och de verkade inte fästa någon uppmärksamhet vid detta.

I efterhand kan det konstateras att syftet med gruppintervjun, som var att den skulle utgöra ett komplement till enkätstudien, uppfylldes. Samtliga respondenter uttryckte sina åsikter även där meningarna gick isär. Intervjun avslutades med en summering av vad som sagts och hur respondenterna upplevt situationen. Det samlade intrycket var att alla fått komma till tals och känt sig trygga med varandra.

2.5.3 För- och nackdelar med att kombinera metoder

Kvalitativ metod används för att slå fast skillnader mellan äpplen och päron. Men undersökaren måste vara medveten om skillnaden mellan äpplen och päron för att kunna räkna dem. Kvantitativ metod syftar till att undersöka hur många äpplen och päron det finns. Dessa metoder förutsätter varandra (Repstad, 1999). Att kombinera olika metoder kallas *metodtriangulering*. Dataunderlaget blir sålunda bredare och tolkningen av materialet säkrare. En fördel med denna kombination av metoder kan exempelvis vara att den visar om vad folk gör stämmer överens med det de säger. Baksidan, som varje undersökare bör ha i åtanke, är att mängden data kan bli så besvärlig att det riskerar spräcka ramarna för arbetet. Att genomföra enkätstudien före gruppintervjun kan ge värdefulla upplysningar som understödjer arbetet med till exempel en intervju, som kan innehålla mera känsliga frågeställningar. Kvantitativ och kvalitativ metod kan utan bekymmer existera sida vid sida och faktiskt föra varandra framåt.

2.6 RESULTATENS TILLFÖRLITLIGHET

Undersökningen är gjord på en enda skola och vi kan till fullo aldrig slå fast att resultaten vore desamma om studien genomförts rikstäckande (Thurén, 1991).

Av de fyra komponenter som bildar begreppet reliabilitet, anser vi att vår enkät till största del uppfyller två. *Kongruens* innebär att flera frågor ställs om ungefär samma företeelse för att finna flera nyanser avseende syftet. Ett flertal av frågorna i vår enkät är ställda med just detta i åtanke. *Konstansen* berör tidsaspekten och förutsätter att svaren inte förändras alltför kortsiktigt (Trost, 2001). Studiens resultat är sannolikt föränderliga över tid, om än inte från dag till dag (Helmius, 2000).

För att minimera risken för missuppfattning och därmed låg grad av validitet, är frågorna i enkäten, och intervjuguiden, så långt det är möjligt skrivna med enkla och vanliga ord. Om många av respondenterna ändå missuppfattar någon fråga, innebär detta inte bara att reliabiliteten är låg, utan även validiteten (Trost, 2001). Enkätens andra fråga gällde huruvida eleverna träffade båda sina föräldrar varje dag. Frågan är relevant för att stärka reliabiliteten i undersökningen.

Att vi inte gjorde en ljudupptagning under gruppintervjun kan, förutom det vi tidigare nämnt (2.5.3), medföra nackdelar. Det finns en risk att till exempel samtalsledaren missat något som var av betydelse för undersökningen eller att minnesanteckningarna blir otydliga. Vår bedömning är dock att så inte blev fallet även om vi inte kan vara helt säkra. Diskussionsklimatet var lugnt och sansat, i den mening att respondenter talade till punkt och inte avbröt varandra, vilket underlättade för antecknandet.

Urvalet av aktiva och verbala intervjupersoner, som inte hade en djupare relation sinsemellan, kan möjligtvis ha påverkat resultaten i en viss riktning. Om vi istället dragit lott om vilka som skulle få delta, kunde det ha medfört att vi inte tillhandahållit samma givande resultat. Med facit i hand kan vi konstatera att samtliga deltagare, både i enkätundersökning och i intervju, var aktiva. Det fanns till största del ett brett spektrum när det gäller ståndpunkter hos ungdomarna i gruppen. I efterhand kan vi fastslå att metodvalet varit givande och adekvat för vårt syfte.

Vår samlade erfarenhet av undersökningen säger oss att ungdomar idag verkar ha en klar bild av vad som formar deras syn på sexualitet. Vi blev positivt överraskade över hur väl de besvarade våra frågor, både i enkäten och i intervjun.

2.7 METODREFLEKTION

Det finns två olika sätt att dra slutsatser. *Deduktion* innebär att åsyfta hypotestestning och denna inriktning härleds ofta till den positivistiska deduktiva vetenskapsfilosofin. *Induktion*, som vi använt oss av, innebär att allmänna och generella slutsatser dras utifrån empiriska fakta och vi strävar efter att få fram nya föreställningar och teorier som relaterar till syftet och kan härröras till våra teoretiska utgångspunkter. Den induktiva inriktningen förknippas med hermeneutik och motiverar därför vårt tillvägagångssätt (Thurén, 1991). En hermeneutisk process handlar om tolkningar vilket innebär att perspektiven växlar mellan del och helhet

(Wallén, 1996). Således kan denna process beskrivas som en *hermeneutisk cirkel* som beskriver vårt tillvägagångssätt (Repstad, 1999). Den som tolkar ett material har en förförståelse i form av språklig och kulturell gemenskap och det är viktigt att vi som forskare är medvetna om detta (Wallén, 1996). Det finns annars en risk att tolkningen hemfaller till enkelspårighet och uttunning och i värsta fall kan forskarens egna åsikter färga en hel studie (Repstad, 1999). Genom att förförståelse och kontext beaktas och redogörs för, dels i teoridelen och dels i definitioner av de begrepp som används, anser vi att det går att motverka detta.

Vi har diskuterat huruvida vår ålder, kön och ursprung haft någon inverkan i hur respondenterna svarat. När det gäller ämnet sexualitet, som mycket väl kan upplevas som känsligt och utpekande, tror vi att vår ålder (25 år) och att vi är kvinnor inneburit en fördel, jämfört med om vi hade varit två män eller medelålders kvinnor. Vi upplevde att ungdomarna kände någon slags gemensam referensram med oss och det är därför mycket möjligt att två unga undersökare av motsatt kön hade haft samma inverkan som vi. Den gemensamma referensramen tror vi gjorde att ungdomarna under gruppintervjun kunde prata öppet om frågor kring sexualitet, som annars kanske upplevs som genant. Dock kunde två manliga forskare, i samma ålder som vi, eventuellt påverkat flickorna i huruvida de skulle ha vågat samtala om sexualitet. När vi genomförde enkätstudien var det många fler än vi trott, både pojkar och flickor, som ville att vi skulle hjälpa dem med frågorna. Även detta kan ses som att ungdomarna faktiskt kände samhörighet med oss. Vår ålder medför att vi förmodligen uttrycker oss på ett mer ungdomligt sätt, vilket underlättar kommunikationen i sammanhanget. Vidare var målgruppen mångkulturell och vi båda har erfarenhet av olika kulturer genom arbete och/eller uppväxtmiljö.

2.8 BEARBETNING OCH ANALYS AV DET EMPIRISKA MATERIALET

Vår analys baseras mestadels på kvantifiering och metoderna är av både kvalitativ och kvantitativ art. Redan när ordet *kvalitativ* nämns vittnar det om att det handlar om innehåll snarare än förekomst. Den som utför studien är ute efter att finna framträdande drag och egenskaper. Dock är det nästintill omöjligt att genomföra en kvalitativ undersökning utan att få med någon form av mängdangivelse. Det finns utrymme för mätningar inom den kvalitativa metoden men just det systematiska användandet får stå tillbaka för själva texten, arbetsmaterialet (Repstad, 1999).

Det insamlade materialet har bearbetats genom att vi sammanställde varje enkätfråga, både fasta och öppna, var för sig och sedan redovisade vi resultaten i diagram, mängdangivelser eller rangordning. Svaren på enkätfrågorna har, liksom frågorna i sig, kategoriserats utefter våra frågeställningar för att underlätta för förståelse och tillbakablickande i uppsatsen. Vi har även citerat en del intressanta svar. Gruppintervjun har i stort sett återgivits i sin helhet med citat och beskrivningar av vad som sagts. Redovisningen av intervjun är inte indelad efter frågeställningarna, utan av underrubriker bestående av teman, eftersom intervjun är ett komplement till enkäten.

I enkätens öppna frågor förekom det ofta att en och samma elev gav mer än ett svar. Samtidigt valde enstaka elever att inte svara alls. Därför har vi i vår resultatredovisning förmedlat vad som står i svaren och till följd av detta är antalet elever inte alltid proportionerligt till antalet svar. I rangordningsfrågorna har vi valt att redovisa flickors och pojkars svar var för sig.

Angående bortfall i vår studie har vi endast en flicka som av okända skäl inte hade samtycke från föräldrarna till att delta i enkätstudie och gruppintervju. Sju elever var frånvarande på grund av sjukdom vid undersökningstillfället. Ytterligare en faktor är det interna bortfallet då en del frågor i enkäten lämnats utan svar. De frågor som hade störst bortfall av detta slag var nummer 13 och 14 som handlade om omgivningens attityd till sexualitet (se bilaga 2). I fråga 13 svarade elva elever inte alls och i fråga 14 lämnade åtta flickor blankt. Att just dessa frågor hade så stort bortfall tror vi beror på att respondenterna inte förstod innebörden av ordet ”attityd”. Många räckte upp handen när de kom till dessa frågor och ville ha en förklaring.

Som vi nämnt tidigare har enkätstudien och gruppintervjun redovisats var för sig, trots att intervjun varit ett komplement till enkätstudien. Att vi i analysen skiftar mellan tolkning av enkät- och intervjuresultat blir adekvat i och med just detta.

2.9 KÄLLKRITIK

Fortlöpande i vårt arbete har vi haft ett kritiskt förhållningssätt. Källkritiken är särskilt viktig när det gäller material hämtat från Internet och viss litteratur som kan vara inaktuell på grund av sin ålder. När det kommer till källor hämtade på Internet varierar tillförlitligheten och det är viktigt att ta reda på vem upphovsmannen är (Repstad, 1999). Vi anser att materialet hämtat från Socialstyrelsen, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL), Skolverket och Vetenskapsrådet är tillförlitligt, eftersom det är offentliga hemsidor och publikationer som

innehåller *deskriptiva* (beskrivande) syften. Ju fler led som informationen passerar, desto mindre värde har själva källan och det talas bland annat om första- och andrahandskällor. Angående resterande litteratur har vi använt oss av källor som kan betraktas som tillförlitliga och adekvata eftersom de är primära källor som representerar studiens aktuella ämnesområde (a.a.).

3 CENTRALA BEGREPP OCH TEORETISKA PERSPEKTIV

I detta kapitel presenteras definitioner av centrala begrepp samt våra teoretiska utgångspunkter.

3.1 DEFINITIONER AV CENTRALA BEGREPP

3.1.1 Socialisationsagenter

Familj, vänner, skola, massmedia som aktivt påverkar och försöker forma individen (Danziger, 1975; Giddens, 2003).

3.1.2 Kultur

Begreppet kultur kan enligt Ahmadi (2003) studeras utifrån olika nivåer; ytlig nivå (mat, kläder och interna koder) samt djupare nivå (värderingar och föreställningar). Vidare handlar det om miljön i vilken barnet växer upp, och inte nödvändigtvis om etnisk bakgrund. Varje individ präglas och utvecklar sin identitet i kontext med omgivande miljö. Kulturen kan definieras som en inlärningsprocess samt som dynamisk och föränderlig över tid, och därför finns det ingen kultur som är rätt eller fel (a.a.).

3.1.3 Ungdom och ungdomskultur

Det var inte förrän i modernitetens epok som begreppet ungdom föddes. I början på 1800-talet började man intressera sig för barns särskilda behov och ungdomarnas karaktäristiska drag. I de förindustriella samhällena existerar inte något avgränsat tidsintervall mellan barndom och ungdom. Vidare är det av vikt att framföra att ett fenomen, som ungdomskultur, som är historiskt i en kultur kan vara helt inaktuellt i en annan. Detta innebär att begrepp som ungdomsproblematik, ungdomskultur och ungdomspsykologi kan vara okända eller irrelevanta för vissa kulturer (Ahmadi, 2003). Sernhede (1996) menar att det i senmoderniteten blivit allt svårare att finna en entydig definition av begreppet ungdom. Den tidigare synen i vårt moderna samhälle där puberteten utgjort den fysiologiska process som skilt barnet från ungdomen känns förlegad. Andra kulturella bestämningar har blivit mer adekvata om än svårare att precisera. Den forskning där de på ytan synliga företeelserna kan

fungera som tecken på förändringar i samhället. Detta har gjort det möjligt att se moderniseringen som den bakomliggande kraften för utvecklingen av olika ungdomskulturer då traditionella livsmönster blivit alltmer urholkade. Således har individen tvingats att bygga upp nya gemensamma och individuella strukturer (a.a.).

Vår definition av ungdomskultur hämtar vi bland annat från Sernhede (1996), där ungdomskulturen utgör en subkultur; en grupp individer med någonting gemensamt. Moderniseringen har lett till att traditionella livsmönster och värderingar har urholkats och resulterat i att grupper och individer skapat nya normer, stilar, symboler och koder. Ungdomskulturen befinner sig således inte i ett vakuum (a.a.). I denna uppsats innefattar begreppet ungdomskultur de rådande normer, värderingar och förhållningssätt som ungdomarna har till sexualitet och som är inlärdade inte nedärvda (Giddens, 2003).

3.2 VAL AV TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Det ligger det i vårt intresse att se hur dagens ungdomskultur, vilken omfattar relationer och sexualitet, blir framträdande i ungdomarnas liv. Vår teoretiska utgångspunkt är ett sociologiskt perspektiv där vi efter diskussion valt att använda och relatera till bland annat den brittiske sociologen Anthony Giddens (1996) modernitetsteori samt senmoderniteten för att förstå hur samhället påverkar utvecklingen av olika ungdomskulturer. Modernitetsteorin ger även en förklaring till hur relationen individ – grupp – kollektiv – samhälle kan påverka individers reflektioner kring exempelvis våra normsystem för sexualitet (Forsberg, 2005). Senmoderniteten har lett till att vår förmåga att förstå, kommunicera och iaktta (Sernhede, 1996). Vi kommer även att behandla socialisationsperspektivet för att redogöra för och förklara hur vår närmaste omgivning, det vill säga socialisationsagenterna, inverkar på ungdomarnas sätt att tänka och reflektera i förhållande till sexualitet. Vidare kommer vi att skildra ungdomskulturbegreppet: vad är en ungdomskultur och hur påverkar den aktuella kulturen ungdomarna i förhållande till deras identitet och sexualitet? Vi tror att dessa teoretiska perspektiv är väl applicerbara på vårt syfte.

Föräldrar uppfostrar och påverkar sina barn i en eller annan riktning, ofta medvetet eller omedvetet utifrån sin egen uppväxt. Men ungdomar tar även intryck utanför hemmet genom massmedia och vänner (Modigh & Olsson, 2000). Socialisationsfaktorer som miljö, erfarenheter, ålder, vänner, familj och personlighet påverkar och resulterar i just den aktuella ungdomskultur den unge befinner sig i (Modigh & Olsson, 2000). Vidare utgörs en ungdoms-

kultur av sociala kategorier som klädkoder, värderingar och normer vilka alla påverkar identitetsutvecklingen (Sernhede, 1996).

3.3 MODERNITET OCH SENMODERNITET

3.3.1 Modernitetens ursprung

Modernitetens era har sina rötter i 1600-talet. Dess existens kan härröras till förekomsten av industrialisering och nationalstater i Europa. Naturvetenskapliga förklaringsmodeller kom senare att ersätta tidigare religiöst grundade uppfattningar om världen och naturlagarna. Utvecklingen fortskred och efterhand växte bland annat den moderna medicinen och samhällsvetenskaper såsom sociologi och psykologi fram. Från 1980-talet har Giddens fördjupat en diskurs om modernitetens framväxt, karaktär och effekter. Av vikt för vår studie är hans diskussion kring hur moderniseringsprocesserna är sammansvetsade med förändringar i hur vi konstruerar våra normsystem för sexualitet och samlevnadsrelationer (Forsberg, 2005). Vidare har Sernhede (1996) använt modernitetsteorin och då i huvudsak refererat till Thomas Ziehe, tysk pedagog och socialfilosof, för att måla upp en bild av hur ungdomskulturer ter sig.

3.3.2 Moderniteten

För att förstå hur det är att vara ung är det nödvändigt att sätta ungdomarna och deras grupp i ett större sammanhang. Dynamiken och samspelet mellan individ – grupp – kollektiv – samhälle genomgår kontinuerlig förändring. Att uppmärksamma de interna relationerna mellan de olika delarna för att förstå förändringen är ett måste. En viktig aspekt av moderniseringsprocessen är *individualiseringen* (Lalander & Johansson, 1999). I likhet med Lalander och Johansson menar vi att människor i dag, unga och gamla, värnar om sin individuella frihet trots att man samtidigt önskar vara en del av något större.

De förändringsprocesser som har ägt rum under de två senaste seklen både på samhälls- och kulturell nivå och som ingående har omvandlat det västerländska samhället diskuteras som modernitetsteori. Giddens (1996) är en av flera teoretiker som behandlar teoribildningen och han vidhåller att det inte är tillräckligt att hitta på nya termer, till exempel postmodernitet, utan att själva modernitetens natur bör betraktas för att förstå samhällets förändring och relationerna mellan individ och grupp.

Under den moderna eran har det traditionella samhället blivit alltmer dynamiskt och förändringstakten är extrem och kännetecknas av stor rörlighet och flexibilitet. Vårt samhälles

dynamiska karaktär har förändrats såväl geografiskt som kommunikationsmässigt och socialt (Forsberg, 2005). Detta är en faktor av betydelse för hur nya kulturer uppstår och ständigt förändras (Giddens, 1996). All kunskap och information som kommer ifrån officiella och inofficiella medier kan influera individen i hans eller hennes tankesätt. Det Giddens vill förmedla är att ovan nämnda faktorer påverkar människor i olika grad. Ett exempel på detta är en fundamental tillit som genomsyrar relationen individ – grupp – kollektiv – samhälle. Följaktligen påverkas den personliga identiteten (a.a.).

Modernitetens framväxt har resulterat i att tidigare lokal förankring, såsom att yrkesvalet följde generation efter generation, har urholkats och mänskliga aktiviteter har därmed *frikopplats från tid och rum* (Forsberg, 2005). Följden av detta är vad Giddens kallar *urbäddningsmekanismer* och framväxt av abstrakta system. Urbäddningsmekanismerna handlar om att handlingar, relationer och institutioner frigörs från den lokala och tidsmässiga kontext där de befunnit sig. Symboliska medel (pengar) och expertsystem (kommunikationssystem, sjukvård med mera) har växt fram. Oberoende av individen fungerar dessa abstrakta system. Modernitetens dynamik handlar om *reflexivitet*, vilket innefattar ett ständigt reviderande utifrån nya informationer och kunskaper (a.a.).

Moderniteten och omfattningen av det dagliga informationsflödet kan ibland vara för mycket att hantera för individen. Med detta inte sagt att moderniteten är ett uttryck för kulturell splittring eller för subjektets upplösning. Istället bör den ses som en process som präglas av en konstant men långsam förändring av subjektiviteten (Giddens, 1996).

3.3.3 Senmoderniteten

Medan den klassiska sociologin i första hand talade om sin tids samhällsliga modernisering, har samhällsvetenskapen under de senaste årtiondena fokuserat på den, under senare tid betonade, kulturella moderniseringens konsekvenser för människan, vilket omnämns som *senmoderniteten*. Den process som senmoderniteten innebär kan avläsas på olika nivåer (Sernhede, 1996). Bland annat talas det om den kulturella moderniseringen som Ziehe diskuterar med hjälp av begreppen *kulturell friställning* (individualisering genom oberoende) och *expropriation* (nyttjande av det mediala flödet för att skapa identitet och mening) (a.a.). Ziehe menar att den kulturella moderniseringen leder just till individualisering, reflexivitet och handlingskraft (Ziehe, 1986). Detta kan jämföras med Giddens (1996) teori om moderniseringsprocessen.

De senaste decennierna har gamla traditionella föreställningar och värderingar kraftigt förändrats och accelererat. Detta har skett i en omfattning som gör att det blir användbart att byta ut det då aktuella begreppet *kulturell modernisering* till begreppet *senmodernitet*. Slutet av 1950-talet och början av 1960-talet har omnämnts som en brytningsperiod. Senmoderniteten tog fart på allvar genom att medie- och informationssamhällets influenser nådde ut och omformade människornas vardagsliv. Den kulturella friställningen, som kännetecknar senmoderniteten, har lett till en verklighet där dagens unga, och även vuxna, inte längre lika självklart orienterar sig mot de livsstilar som tidigare gav livet struktur, mening och innehåll. Förr valde traditionen åt individen och människor ifrågasatte inte samhällets struktur för livsmönstret. Detta fungerade avlastande för den enskilda individen samtidigt som föreställnings- och handlingsförmågan mer eller mindre låstes (Sernhede, 1996).

Sernhede (1996) menar att det troligtvis aldrig funnits så många människor som haft så goda möjligheter till självförverkligande (att visa och tala om känslor, behov och relationer) som nu. Den kulturella friställningen har även en baksida. När tidigare gemensamma föreställningar inte längre står i centrum, skapar detta en osäkerhet och press på den enskilda. Resultatet blir att identitet inte längre är något som vi smärtfritt växer in i, utan det är upp till oss själva att forma hurdana vi vill vara. Det identitetsarbete som vi i dag är tvingade till har fått en allt mer betydelsefull roll. Det mediala flöde som ständigt florerar kan på olika sätt påverka oss. Å ena sidan kan vi totalt uppslukas av det. Å andra sidan kan det hjälpa oss att finna ideal och föreställningar som gör det möjligt att skapa en identitet. Denna sista aspekt av senmoderniteten är vad Ziehe kallar *kulturell expropriation*. Av vikt är att nämna att i de gamla traditionernas samhälle var identitetsmönstren relaterade till klass, kön och etnicitet. Idag har behov av nya trygghetsskapande strukturer växt fram (a.a.).

Enligt Sernhede (1996) lämnar den senmoderna verkligheten oss aldrig ifred och modernitetens villkor tränger sig på. Oavsett klass, kön och generation är vi tvungna att förhålla oss till de förändringsprocesser som rör samhälle, kultur och psyke. I relation till ungdomar blir medias informationsflöde en central aspekt av modernitetens genomslagskraft. Den verklighet som media skapar har en tendens till att bli mer påträngande än den verklighet som individen skapar genom sina egna erfarenheter. Kännetecknande för dagens samhälle är reflexiviteten. Senmoderniteten har resulterat i att vår kapacitet att förstå, kommunicera och iaktta har ökat. Dessutom har dagens sekulariserade samhälle skapat ett stort vetande som

också påverkar konstruktionen av identitet. Det finns en risk att vi genom reflexiviteten förlorar direktheten i våra upplevelser när vi istället analyserar oss själva genom ett ”andrahandsvetande” (olika teorier), vilket kan skapa en självdistans som kan få negativ inverkan på självkänslan (a.a.).

Sernhede (1996) har studerat ungdomskulturer och menar att reflexiviteten är uppenbar. Ungdomarna uttrycker och förhåller sig till sociala kategorier och de betraktar sina relationer till föräldrar, kamrater och så vidare, med hjälp av vad Sernhede benämner som ”teorier”. Identitet i senmoderniteten är föränderlig och kan gälla yrke, relationer, kroppen eller psykiska symptom. I huvudsak är inget givet eller definitivt. Sernhede tar upp Michael Jackson som ett typexemplar. Han har överskridit de ursprungliga bestämmelserna vad gäller klass, ras, kön och sexualitet. Således framstår identitet som något formbart (a.a.).

Kamratgruppen har i det senmoderna samhället kommit att bli något av ett övergångsobjekt mellan barndom och vuxenvärld. Viktiga aspekter som frigörelse från föräldrar samt experiment med den egna identiteten är delar av denna övergång. Vänskapsgruppen utgör även en viktig bas för ungdomarnas kulturella uttryck. Unga är i grupp oftast mer flexibla och öppna i förhållande till vuxna gällande strukturer vilket medverkar till att ungdomarna snabbt skapar kulturella uttryck som bidrar till hur de hanterar moderniseringsprocessens effekter. Således har senmoderniteten kommit att placera ungdomarna allt mer i centrum och i linje med detta har ungdomskulturer blivit en sorts tidens tecken där det är möjligt att läsa av vad som rör sig under samhällets yta (Sernhede, 1996).

Senmoderniteten har lett till att den egna familjens eller kulturens förflutna inte längre utgör en garant för hur den egna framtiden kommer att te sig, vilket leder till individualisering. Reflexivitet, handlingskraft och individualisering medför möjligheter samtidigt som de har en tvingande sida (Sernhede, 1996).

3.3.4 Modernitet, senmodernitet och sexualitet

I det förmoderna Europa ingicks inte äktenskap främst på grund av kärlek, utan mer av praktiska och ekonomiska skäl. Äktenskapet var ett sätt att organisera vardagen. I det *romantiska kärlekskomplex* som började växa fram under senare delen av 1700-talet skedde en förändring från det praktiskt grundade äktenskapet. Parbildning och äktenskap kom i allt högre grad att baseras på romantisk kärlek och drömmen om den enda rätta. Det romantiska

kärlekskomplexet kännetecknas av den passionerade kärleken, idealiserandet av den andra och tankar om livslång kärlek (Forsberg, 2005). Vidare diskuterar Giddens sexualitetens roll i förhållande till detta romantiska kärlekskomplex (Giddens, 2005). Den romantiska kärleken beskrivs som en kontrast till passion, nära förbunden med hemmet, äktenskapet, moderskapet och ansvarstagandet. Följaktligen blir den sexuella passionen marginaliserad samtidigt som den romantiska kärleken även omsluter sexualiteten. I och med detta hör sexualiteten till kärlekskomplexet. Dock är det den ”goda” sexualiteten Giddens åsyftar och därmed stannar denna sexualitet inom ramen för heterosexualitet, parrelation och äktenskap. Här blir också fortplantningen aktuell. Giddens menar att det romantiska kärlekskomplexet varit det rådande incitamentet för äktenskapliga relationer och därmed också för sexuella relationer i Europa de senaste två seklerna. Äktenskapet har varit den självklara kopplingen mellan sexualitet och barnafödande under väldigt lång tid (a.a.).

Giddens har i sin forskning (Giddens, 2005) utelämnat manlig sexualitet, vilket han själv påpekar. Han konstaterar dock att manlig och kvinnlig sexualitet skiljer sig markant.

”Naturligtvis har det alltid funnits en minoritet bland kvinnor för vilka sexuell mångfald, liksom en viss grad av jämlikhet, varit möjlig. Men för det mesta har kvinnor delats in i dygdiga och lösaktiga, av vilka de lösaktiga levt sina liv uteslutande i det respektabla samhällets periferi. ”Dygden” har länge förståtts som kvinnans ståndaktighet mot sexuella frestelser, en ståndaktighet som stöttats av åtskilliga institutionaliserande samhälleliga företeelser, som exempelvis uppvaktning (...), påtvingade äktenskap på grund av att bruden blivit gravid och så vidare. Män har å andra sidan av tradition – och inte enbart av dem själva – ansetts ha behov av ett mångsidigt sexliv för sin fysiska hälsas skull.”

(Giddens, 2005, s. 15)

Ytterligare en aspekt som Giddens tar upp, är att manlig sexualitet inte problematiserats såsom kvinnans. Istället har den setts som en naturkraft. Den lösaktiga kvinnan har ingen manlig motsvarighet, utan mannen beskrivs som sexuellt äventyrlig och har ofta högt anseende, bland andra män i synnerhet (Forsberg, 2005).

I det *senmoderna* samhället har det skapats nya förutsättningar för konstruktion av de intima relationerna. Den försvagade förbindelsen mellan sexualitet och fortplantning tydliggör detta. Vidare har utvecklingen och tillgången till preventivmedel ytterligare tärt på denna förbindelse. I och med detta har möjligheterna för den enskilda att forma sin sexualitet öppnats upp (Forsberg, 2005). Sålunda har detta, enligt Giddens (2005), lett till att det romantiska kärlekskomplexets starka position numera håller på att fragmenteras. Sexualiteten blir alltmer individualiserad, mer tillgänglig och öppen. Sexualiteten är något som var och en har eller odlar, och återfinns som en del i utvecklingen av olika livsstilar (a.a.).

Numera anses sexualiteten vara föränderlig och att den påverkas utifrån egen nyfikenhet och preferenser (Giddens, 2005). Normen som säger att sexuella handlingar hör hemma inom äktenskapet blir inaktuell och istället menar Giddens att det nu handlar om en kärleksrelation. Den "rena" relationen kan uppstå mellan vilka som helst och är inte längre kopplad till heterosexualitet. Viktigt är att poängtera att ordet "ren" innebär något som är avskalat och inte förenat med andra element. Den grundläggande faktorn blir här ett ömsesidigt engagemang (a.a.).

Giddens (2005) menar att sexuella handlingar som tidigare förkastats av samhället är numera helt accepterade och till och med uppmuntras i vissa kretsar. Självfallet finns det fortfarande handlingar som i lag är förbjudna, såsom exempelvis pedofili. De moraliska aspekterna har utmanats och även avlägsnats, bland annat till följd av Freuds teori om att perversioner finns i alla människors sexualitet och att begreppet inte bör användas i nedsättande bemärkelse. Olika grupper i samhället har till exempel krävt ökad social acceptans och legalt erkännande av homosexualitet. Den sexuella mångfalden har idag flyttat ut från Freuds fallbeskrivningar in i samhället och vardagen, även om den på många håll fortfarande möter starkt motstånd (a.a.).

Fortplantningen var en gång enbart en del av naturen, och i dess kontext fanns inget utrymme för annat än heterosexuella handlingar (Giddens, 2005). När sexualiteten kommit att bli en del i sociala relationer, till följd av ovan nämnda förändringar, är heterosexualitet inte längre den mall utifrån vilken allt annat bedöms. Ännu har vi dock inte nått det stadium där vi talar om homosexualitet som inget annat än en fråga om preferens. Dock har villkoren för homosexualitet under andra hälften av 1900-talet förändrats så kraftigt att det kan benämnas som en sexuell revolution (a.a.)

Sammanfattningsvis består, i stora drag, Giddens diskussion om samlevnadsrelationer från teorier om utvecklingen av moderniteten, av tre steg. I det första, förmoderna, steget kännetecknas sexualiteten av det praktiska äktenskapet. I det andra steget hör sexualiteten hemma i det romantiska kärlekskomplexet. I det tredje, senmoderna, steget betonas den rena relationen och den individualiserade sexualiteten i en hetero-, homosexuell, på varandra följande eller parallella, sexuella relationer (Forsberg, 2005).

3.4 UNGDOMARS SOCIALISATION OCH SEXUELLA IDENTITET

Kulturen handlar som nämnts om de perspektiv som är inlärd, inte nedärvda. Den process som går ut på att barn eller andra nya medlemmar av samhället lär sig den livsstil som tillhör samhället kallas för *socialisation* (Giddens, 2003). Processen är livslång och dynamisk och påverkas av *socialisationsagenterna*. Genom socialisation lär vi oss sociala roller, det vill säga förväntningar på en individs beteende beroende på social position. Vi utvecklar en identitet och en förmåga till självständiga tankar och handlingar. I generell bemärkelse rör identiteten de uppfattningar människor har om vilka de är och vad som är meningsfullt för dem. De främsta identitetskällorna till vad som bestämmer vad som upplevs vara viktigt och meningsfullt kan till exempel innefatta kön, sexuell läggning, nationalitet eller etnicitet och samhällsklass. Gemensamma identiteter som bygger på lika värderingar och/eller erfarenheter kan utgöra en viktig bas för exempelvis ungdomskulturen (a.a.).

Det senmoderna samhället har skapat en grundläggande ambivalens som reformerat familjens reproduktionsvillkor. Det är inte längre enbart den närmaste omgivningen som påverkar ungdomarnas socialisationsmönster och sexuella identitet. Idag är istället det offentliga inblandat i till exempel barnuppfostran och förändringar i arbetslivet. Således påverkar detta föräldrarnas förmåga att på traditionellt vis fungera som förebilder och identifikationsobjekt. Senmodernitetens rådvillhet leder till svårigheter att guida barnen ut i samhället. Sernhede (1996) uppfattning är att när dagens unga söker sammanhang, bekräftelse och stabilisering av sin sexualitet och identitet vänder de sig till bland annat kamrater. Socialisationen är en bestående faktor som förklarar hur moderniteten och senmoderniteten inverkar på individers tankar och förhållningssätt till sexualitet (Giddens, 2003).

3.5 UNGDOMSKULTUR

3.5.1 Ungdomskulturens födelse

Efterkrigstiden i Västeuropa och USA präglades av högkonjunktur, vilket resulterade i att ungdomarna fick arbete och egna pengar, samtidigt som de bodde kvar hemma. Konsumtion blev naturligt då de inte behövde lägga alla sina pengar på mat och boende. En speciell ungdomskultur började således växa fram med ett speciellt mode och speciell livsstil. Vidare har skoltiden sedan kriget och fram till idag förlängts. Idag börjar inte arbetslivet förrän i senare tonåren eller ännu senare i de fall personen väljer att studera vid universitet. Arbetslösheten är en central faktor som har ökat bland dagens ungdomar och medför att allt

fler ungdomar har svårt att passera den traditionella gränsen till vuxenlivet, som innebär att man är självförsörjande (Olsson & Olsson, 2002).

3.5.2 Ungdomskultur

Ungdomskultur kan ses som en subkultur och efter andra världskriget har brittisk forskning framhållt skolan som en central påverkande faktor när det handlar om vilka värderingar, stilar och normer som blir aktuella i olika ungdomskulturer (Ohlsson & Swärd, 1994). Under 1980-talet, växte två dominerande europeiska ungdomsforskningsinriktningar fram. Den ena var en västtysk socialisationsteori med Thomas Ziehe som en de främsta företrädarna. Den andra var Birminghamskolan (Centre for Contemporary Cultural Studies), brittisk subkulturforskning, med Paul E. Willis i spetsen. Deras starka inflytande berodde främst på att de försökt analysera ungdomens förändrade livsvillkor i det senmoderna samhället, men även på brist gällande konkurrerande teoribildning. De skilde sig från andra forskare, för att de inte definierat ungdomskultur som något avvikande och negativt. Istället studerade de ungdomarnas livsformer, erfarenheter och kulturella uttrycksformer mer generellt. Ziehe (Forsberg, 2005; Sernhede, 1996), intresserade sig mest för hur ungdomarnas identitet formas i dagens samhälle, det vill säga socialisationsprocessen. Dock har kritik riktats mot Ziehe och Birminghamskolan för att vara alltför allmänna och svepande i sina analyser samt sakna visst empiriskt material (Olsson & Swärd, 1994). Till följd av detta har deras inflytande kraftigt dämpats under 1990-talet (a.a.).

Det är för oss, som författare av detta arbete, viktigt att framföra skillnaden mellan marginaliserad subkultur och ungdomskultur. Med marginaliserad subkultur menar vi de grupper av individer som har något gemensamt vad gäller negativt, eller för samhället avvikande, beteende såsom kriminalitet eller missbruk. Vi avser inte att behandla de marginaliserade subkulturerna utan vårt fokus vilar på ungdomskulturer. I den meningen att ungdomskulturer utvecklas och förändras med socialisationsprocessen i bakgrunden (Ohlsson & Swärd, 1994). Detta för att förstå att ungdomarna faktiskt kan skapa sin egen kultur och att denna inte nödvändigtvis behöver följa föräldrarnas sociala mönster. Även om det vanligtvis skett en reproduktion av sociala klasser och kulturer, kan och kommer många individer göra sig fria från detta och skapa sitt sociala och kulturella livsmönster (Jönsson m fl, 1993).

Vi menar att sedan den forskning vi använt genomfördes, har mycket hänt och mycket kommer att hända. Sverige är i dag ett mångkulturellt land där många kulturer möts. Då

kulturer är föränderliga kommer nya socialisationsmönster att uppstå och det vanligaste kommer förmodligen inte att vara att följa sina föräldrar i deras livsmönster och kultur. Det mångkulturella samhället är ett relativt nytt fenomen, men som för dagens ungdomar alltmer blivit en självklarhet. Ungdomarna i dag är bättre förberedda än tidigare generationer för att uppfatta samhället och dess olika kulturer som föränderligt (Olsson & Olsson, 2002).

3.5.3 Hur ungdomskulturen påverkar identiteten och därmed synen på sexualitet

Människors identitet har i det traditionella bondesamhället och i 1900-talets industrisamhälle varit kopplad till att ha ett arbete och att producera. I och med senmoderniteten och samhällets förändring har arbete och karriär blivit alltmer avlagset för våra ungdomar och ungdomskulturens livs- och konsumtionsmönster mer närbeläget. Identitetssökande har därefter kommit att handla om och påverkas av den närmaste omgivningen, vad *socialisationsagenterna* förmedlar (Olsson & Olsson, 2002).

Självklart är identiteten något vi själva skapar men vi kan inte utesluta yttre och inre faktorer som påverkande. *Massmedia, vänner, skola och familj* har betydelse för hur ungdomarna utvecklar sin identitet. Det aktiva sökandet efter egna uppfattningar om till exempel religiösa, politiska och moraliska frågor försvinner lätt ur fokus. Detta kan i sin tur leda till en uppfattning om att grupp tillhörighet, konsumtion och gemensamma värderingar är viktigare än att tydliggöra vilka ideal, tankar och idéer som individen har. Av betydelse för huruvida individen tar till sig denna uppfattning, är om individen har ett starkt självförtroende, då han eller hon löper mindre risk att förväxla identitets- skapande med konsumtion. För individer som är mer osäkra finns risken att sökandet efter identitet och livsstil kommer att vara starkt förankrade i hur deras kultur värderar och konsumerar (Olsson & Olsson, 2002).

3.6 SUMMERING AV TEORIKAPITLET

Dagens ungdomar har kravet på sig att leva upp till förväntningarna på frigörelse, nytänkande och kritik av vuxenvärlden. Parallellt med förväntningar finns också krav på karriär och utbildning. *Samhället* förmedlar framförallt genom *massmedia* en bild av den lyckliga och bekymmerslösa ungdomen och när även de vuxna söker leva upp till denna ungdomsbild resulterar det i att ungdomarna står utan stöd och gränser i svåra situationer (Olsson & Olsson, 2002). Föräldrarna har traditionellt sett haft en betydande roll som förebilder åt ungdomarna. En gemensam kultur, en grupp tillhörighet, kan komplettera detta och stärka ungdomen i utvecklingen av identitet och därmed påverka hur den unge kommer att se på sin och andras

sexualitet (Sernhede, 1996). Alla människor ingår i en socialisationsprocess som är dynamisk (Giddens, 2003). Den närmaste omgivningen, socialisationsagenterna, kommer att påverka hur ungdomarna utvecklar en reflexivitet och identitet (Sernhede, 1996). I enlighet med denna redogörelse kan ungdomens samt dennes kulturs normer och värderingar komma att tolkas som att de präglas av vilka budskap den närmaste omgivningen (vänner, skola, massmedia och familj) förmedlar.

4 TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel presenteras tidigare forskning kring sexualitet. Sambandet mellan sexualitet och samhällssyn kommer att belysas och det redogörs för hur forskningen har definierat sexualitet. Därefter följer en beskrivning för vad som formar människors syn på sexualitet.

4.1 SEXUALITETENS KONTEXT

Att det blivit möjligt att inom vetenskapen diskutera sexualiteten kan till stor del vara Freuds förtjänst. Han började formulera sina teorier om sexualitet under slutet av 1800-talet. Hans teorier genomsyras av den för sin tid revolutionerande tanken att sexualiteten är skild från fortplantningsfunktionen. Freud menar att människan föds som en sexuell varelse och lusten styr barnets tillvaro. Ett fenomen som Freud kallar *lustprincipen*. Så småningom måste lustprincipen överges till förmån för realitetsprincipen, då delar av den sexuella energin måste omvandlas till icke-sexuella handlingar för att människan ska kunna leva som kulturell varelse. Freuds sexualteorier kom till främst genom möten med människor ur överklassen och i en annan tid än vår. Trots sådana begränsningar har hans teorier kommit att bidra till att sexualiteten som en del av människan, kommit att accepterats både generellt och inom vetenskapen (Helmius, 2000).

Senare teoribildningar, bland annat Malinowskis funktionalism och vänsterfreudiansimen, har gemensamt att de ser ett samband mellan sexualitet och samhälle. Funktionalismen studerar samhället vid en viss tidpunkt i historien. Malinowski menar att sexualiteten är ett grundläggande biologiskt behov hos individen. Samhället måste möta detta behov samtidigt som behovet skall vara funktionellt för samhällets fortlevnad. Vänsterfreudiansimen studerar historiska processer och hävdar att sexualiteten förtrycks i det kapitalistiska samhället. Sexualiteten kan enbart bli fri genom kapitalismens avskaffande (Helmius, 2000).

I Sverige har vi idag sex- och samlevnadsundervisning som ett obligatoriskt moment i grundskolan, vilket kan ses som en markering av att samhället tillåter ungdomars sexualitet. Samtidigt har samhället därigenom en möjlighet till kontroll av vad som är accepterad sexualitet, en sexualitet som betraktas som funktionell för samhället och individen (Bäckman, 2003).

4.2 VAD ÄR SEXUALITET?

Denna fråga har varit omdiskuterad i århundraden. Är det en inre drift att ha samlag och fortplanta sig? Är det ett sätt att skapa en relation mellan två människor? Är det en fråga om makt? Eller handlar det om kärlek och ömhet konstruerad av den psykosexuella utvecklingen under barndomen? Hur vi själva definierar sexualitet är individuellt, med utgångspunkt i vissa handlingar, fantasier, behov och känslor som har med kroppen att göra, ofta i relation till andra personer. Begreppet sexualitet kan sägas vara en beteckning som vi lärt oss av andra i något sammanhang. Vidare är omständigheter och livsvillkor avgörande för hur en person uppfattar sig själv som en sexuell varelse. Begreppet kan diskuteras som en erfarenhet som finns hos individen, liksom i grupper eller kulturer, vilka alla skiljer sig åt i vissa avseenden (Centerwall, 2003). Sexualitet kan beskrivas som ett socialt fenomen som konstrueras i olika sammanhang och kulturer (Centerwall, 2003; Helmius, 2000).

Från barndom till tonår och till vuxet liv finns möjlighet att skapa sexualitet i relation till en annan. Att vara människa är att vara sexuell och ha förmåga att skapa relationer. Kåthet, kärlek, fantasier och upphetsning men också ängslan, oro och hopp om något annat, hänger samman med att vara människa. Idag innebär normskapandet ett bejakande av sexualiteten, det vill säga normer för hur medmänniskor ska behandlas. Frihet att välja sin sexualitet är här en central faktor. Friheten "att vara" länkar samman sexuella frågor med identitet och utveckling (Centerwall, 2003).

4.3 VAD SOM FORMAR SYNEN PÅ SEXUALITET

I vårt teorikapitel behandlar vi bland annat Giddens teori om moderniteten samt senmodernitet, vilket kan ge en förståelse till hur synen på sexualitet formas idag. Vår undersökning fokuserar på dagens situation. Till följd av detta sträcker sig den tidigare forskning som vi redovisar, inte längre tillbaka än slutet av 1900-talet.

Det har gjorts ett flertal studier kring sexualitet. I Forsbergs (2000) kunskapsöversikt om ungdomar och sexualitet vävs äldre studier samman med forskning som gjorts på 1990-talet.

Forsberg drar slutsatsen, utifrån ungdomarnas egen bedömning, att skolan och media utgör de primära källor, varifrån ungdomarna hämtar sin kunskap om sexualitet. Vidare beskrivs den nuvarande norm som redan på 1960-talet ersatte uppfattningen om att sexualitet är sanktionerat endast av äktenskap (a.a.).

I Helmius (2000) bok *Manus för mognad* (reviderad version av avhandlingen) tar författaren upp många aspekter av ungdomars sexualitet. Utöver kapitlet om sexualitet och samhällssyn, som bland annat innehåller Freuds och senare forskares teorier om sexualitet, tar Helmius upp kulturens påverkan. Sexualitet formas av varierande sociala bestämningar och tar sig olika uttryck i olika kulturer. Mot den bakgrunden förefaller det klart att synen på sexualitet är beroende av kulturella faktorer och inte enbart något naturen skapat. Delaktighet i ett visst livsskede genererar samhälleliga förväntningar på ett visst sexuellt beteende. Individens sexualitet kan härröras till dennes livsstil eller tillhörighet i en viss social grupp men även till var i livet han eller hon befinner sig. Förutsättningar för lustupplevelser är medfödda. Däremot är sexualitetens uttryck (när, var, hur, varför och med vem) kulturellt bestämda. Varje kultur förmedlar sina rådande normer för sexuellt beteende genom generationer och individen socialiseras in i det egna samhällets önskvärda beteende. Kulturer är dynamiska vilket medför att även kulturens sexuella föreställningar och förhållningssätt förändras, om än långsammare än vad vi i allmänhet tror. Denna dynamik påverkar i sin tur samhällets kontrollinstrument som mister sin relevans när rådande normer förändras (a.a.).

Gällande ungdomssexualiteten har den kommit att förknippas med mognad vilket således kommit att bli samhällets sätt att ha kontroll över sexualiteten (Helmius, 2000). Vidare tar Helmius upp den mer eller mindre övergripande sexualsynen i Sverige som tillåter föräktenskaplig sexualitet. Detta är främmande för exempelvis medelhavskulturers synsätt. Synen på sexualitet och samlag som uttryck för kärlek, gemenskap och ömhet, menar Helmius är relativt ny i vårt land (a.a.).

I Gerholms (2002) antologi om kulturella perspektiv på sexualitet undersöks vad som reglerar sexualiteten i vårt samhälle och hur det påverkar oss. Bäckman (2002) presenterar i antologin hur sexualiteten under historiens gång varit omgiven av regler och tabun. Sexuell lust förknippades i början av förra seklet inte med något positivt. Utvecklingen och sekulariseringen i väst har lett till en acceptans av sex för lustens skull. I Sverige har det inte förts någon sexualpolitik med syfte att uppnå ett visst sexuellt beteende före 1900-talet.

Bäckman menar att tillgången till preventivmedel och den ökade sexualupplysningen under 1970-talet medfört en mer öppen och bejakande syn på sexualitet, i synnerhet för ungdomar. Sammanfattningsvis säger Gerholm själv att samhället blir alltmer sexualiserat bland annat som en följd av medias framställningar (a.a.).

Bäckman (2003) har i sin doktorsavhandling *Kön och känsla* studerat samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet. I den teoretiska delen tar hon upp sexualpolitikens utformning över tid. Hon konstaterar att det i skolan oftast är heterosexualiteten som ligger till grund för samlevnadsundervisningen. Denna norm kan, enligt Bäckman, utmanas inom ramen för undervisningen och således blir det möjligt att inte bara belysa skolans och ungdomarnas förståelse av vad sexualitet och kön är, utan också hur lärare och elever på olika sätt har ifrågasatt och överskridit allmänna uppfattningar. Bäckman ser sexualitet som något som både organiserar och organiseras (a.a.).

I Centerwalls (2003) bok om sexualiteter ges en bild av värderingar, kulturella normer, känslor och upplevelser som tillsammans visar på vad sexualitet innebär. Beträffande synen på sexualitet påvisar även denna författare en förändring. Sexualitet har av tradition fått sin mening genom fortplantning och tillhörde länge religionen där det rådde tydliga förbud mot sexualiteten som njutning och utlevelse. Inom medicinen har sexualitet förknippats med nytta, till exempel barnafödande och det ansågs lämpligt att samhället borde kontrollera sexualiteten. För mycket sex, onani, sex utanför äktenskapet, sex i tonåren och homosexualitet sågs som destruktivt för den mänskliga kroppen. I likhet med Giddens (2005) för Centerwall en diskussion som skiljer på kvinnlig och manlig sexualitet. Kvinnans njutning är ur ett kulturperspektiv inte alltid lika accepterad men det finns tabun även för män (Centerwall, 2003). Boken skildrar hur olika kulturer har olika föreställningar och förhållningssätt (a.a.).

Aktuell för vår undersökning är Forsbergs (2005) avhandling *Brunetter och blondiner* som handlar om ungdomar och deras förhållningssätt till sexualitet och samlevnadsrelationer i det senmoderna mångkulturella Sverige. Forsberg refererar bland annat till Giddens modernitetsteori samt senmoderniteten. Giddens har bedrivit forskning kring människors förhållningssätt till sexualitet. Hans böcker *Modernitetens följder* (1996) samt *Intimitetens omvandlingar* (2005) beskriver och redogör för hur samhället och moderniseringen påverkar människors syn på sexualitet.

5 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel kommer vi att presentera resultatet av vår undersökning. Det är inte ovanligt att undersökaren redan vid selektionen av respondenter har tankar om hur svaren kan komma att te sig. För att undvika överarbetade tolkningar av det insamlade materialet har vi använt oss av citat och referat hämtade från enkäterna och gruppintervjun och varvat detta med vår redogörelse för resultaten (Repstad, 1999). Vi valde att göra enkätredovisningen mer överskådlig genom att använda underrubriker som anknyter till våra frågeställningar. Resultatet av enkätundersökningen grundas på svaren från 41 flickor och 30 pojkar. När det gäller redovisningen av gruppintervjun har vi kategoriserat resultaten med underrubriker som berör respektive del.

5.1 PRESENTATION AV ENKÄTUNDERSÖKNINGEN

Vi inledde vår enkätundersökning med att fråga ungdomarna om deras föräldrakontakt. 51 elever svarade *ja*, vilket innebar att de dagligen träffade eller pratade med sina föräldrar. 20 elever svarade *nej*, de hade inte daglig kontakt.

5.1.1 Vad innebär sexualitet för ungdomarna?

Eftersom frågan var öppen och eleverna skulle svara med egna ord fanns det ofta flera aspekter i ett och samma svar. Ungdomarna svarade allt som oftast med enstaka ord. Av alla möjliga alternativ var *sex* mest frekvent. Totalt nämndes det i 30 enkäter. Många kopplade samman *kärlek*, *förhållande* och *attraktion* i sina svar. 15 av flickorna och 7 av pojkarna nämnde minst en dessa tre. I pojkarnas fall framgick det att attraktionen gällde det motsatta könet. 5 elever svarade att sexualitet handlar om vilken läggning en person har.

”Vad man tror på, bi, homo, pedo, hetero, nekrofil. Vad man vill vara.” (Pojke)

”När man har en sexuell relation med någon till exempel om man är bi, homo, hetero eller transsexuell har man sexuella relationer på olika sätt.” (Flicka)

20 elever svarade att sexualitet inte är något speciellt eller att de inte vet. Vidare förekom *vänskap* i tre svar. Enstaka svar löd som följer:

”Något man tycker är skönt.” (Flicka)

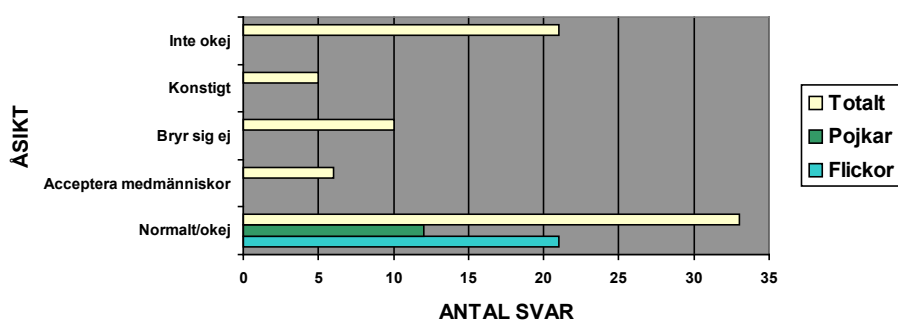
”Ditt sätt att uttrycka dig, genom att representera din sexualitet.” (Pojke)

”Meningen med livet.” (Pojke)

5.1.2 Vilka tankar och funderingar kring sexualitet kommer till uttryck hos ungdomarna?

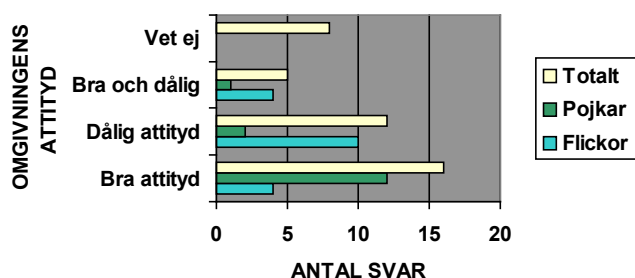
Utifrån denna frågeställning hade vi hade tre frågor i enkäten, varav de två första var öppna. *Vad tycker du om hetero-, homo- och bisexualitet? Vilken attityd till sexualitet finns runt omkring dig? Vad tycker du om den attityden?*

21 flickor och 12 pojkar ansåg i den första frågan att det är normalt eller okej och upp till var och en att vara hetero-, homo- eller bisexuell. I sex svar ansåg eleverna att det handlar om att acceptera andra människor. 10 elever gav uttryck för att de inte brydde sig. 5 tyckte det kan vara konstigt med annat än heterosexuallitet. 21 elever tyckte inte alls det var okej. Resultatet redovisas i diagrammet nedan.

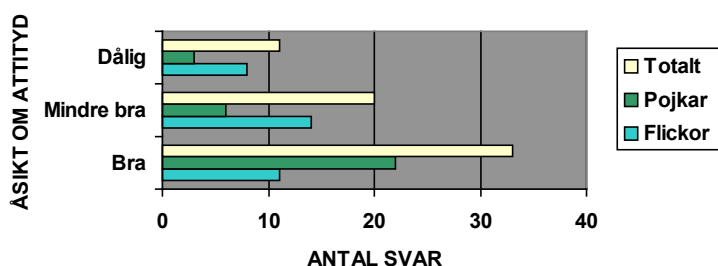

”Homo okej. Så länge de inte flörtar med mig.” (Pojke)

Frågan om *vilken attityd till sexualitet som omger ungdomarna* var öppen och gav många olika svar. 12 killar svarade att de ansåg omgivningen ha en bra attityd till sexualitet. Däremot var det endast 4 av flickorna som gav samma svar. 10 flickor och 2 pojkar uppgav att attityden runt omkring dem var dålig, med könsord och kränkande behandling. 1 pojke och 4 flickor svarade att attityden var både positiv och negativ. Ett flertal, i synnerhet flickor, påpekade sexualiseringen i media. Skryt, ytlighet och ”tafsande” framkom också bland svaren. 8 elever skrev att de inte visste och 11 lämnade inget svar alls. Svaren syns i diagrammet här.

En stor skillnad mellan könen framkom i frågan om *vad eleverna tyckte om den rådande attityden*. Denna fråga hade tre svarsalternativ. 22 pojkar och 11 flickor svarade att den var *bra*. 6 pojkar och 14 flickor svarade att den var *mindre bra*. 3 pojkar och 8 flickor svarade att den var *dålig*. Samtliga pojkar svarade på frågan medan 8 flickor lämnade blankt. Ett intressant svar från en av pojkarna var att han tyckte attityden var bra bland kompisarna men dålig i skolan. Resultatet visas i diagrammet.

5.1.3 Vad har betydelse för hur ungdomarna uttrycker sin sexualitet?

Redan i problemformuleringen har vi kopplat samman kunskap med vad som har betydelse för hur ungdomar uttrycker sin sexualitet. Därför var det intressant att ta reda på *varifrån ungdomarna får sin kunskap om sex och samlevnad*. I enkäten skulle de rangordna alternativen 1-7, där 1 stämmer bäst. Här var pojkar och flickor till en början överens, vilket tydliggörs nedan.

- TOTALT
- 1 - kompisar
 - 2 - skolan
 - 3 - media och Internet
 - 4 - ungdomsmottagning
 - 5 - annat alternativ
 - 6 - föräldrar
 - 7 - syskon

- POJKAR
- 1 - kompisar
 - 2 - skolan
 - 3 - media och Internet
 - 4 - annat alternativ
 - 5 - ungdomsmottagning
 - 6 - syskon
 - 7 - föräldrar

- FLICKOR
- 1 - kompisar
 - 2 - skolan
 - 3 - media och Internet
 - 4 - ungdomsmottagning
 - 5 - annat alternativ
 - 6 - föräldrar
 - 7 - syskon

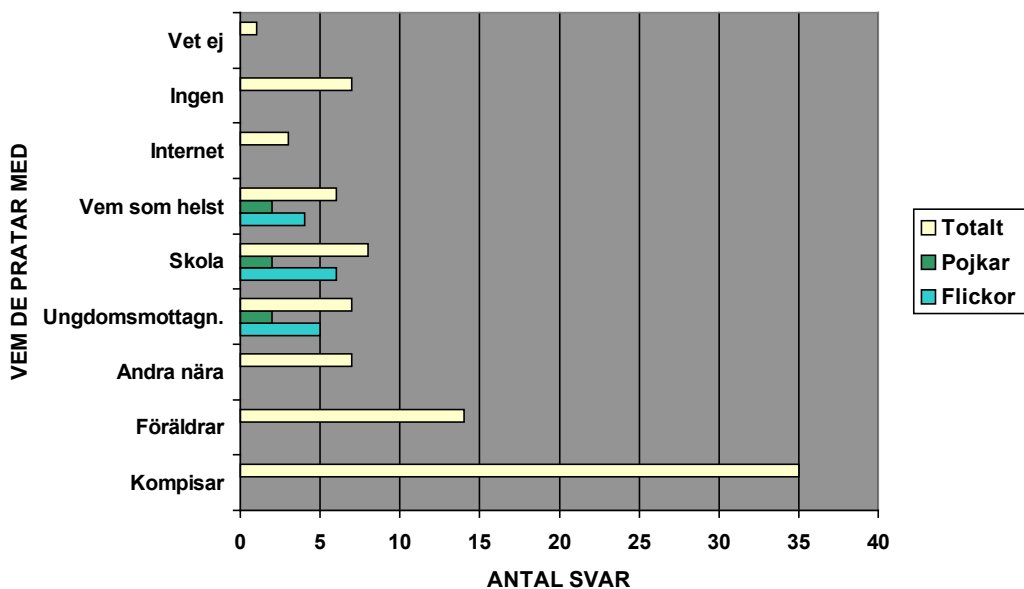
Vad påverkar då *hur ungdomarna tänker*? Även här skulle svaren rangordnas. Pojkar och flickor var överens gällande kompisar och skola men därefter skiljde sig svaren åt.

TOTALT	1 - kompisar		
	2 - skolan		
	3 - föräldrar		
	4 - ungdomsmottagning		
	5 - syskon		
	6 - media och Internet		
	7 - annat alternativ		
POJKAR	1 - kompisar	FLICKOR	1 - kompisar
	2 - skolan		2 - skolan
	3 - media och Internet		3 - föräldrar
	4 - annat alternativ		4 - syskon
	5 - föräldrar		5 - ungdomsmottagning
	6 - ungdomsmottagning		6 - media och Internet
	7 - syskon		7 - annat alternativ

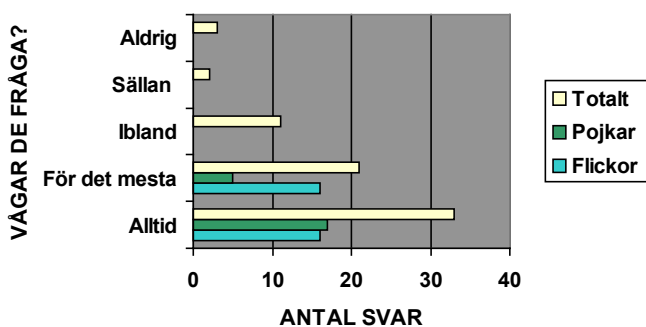
Vi har tidigare sagt att skolan är en socialisationsagent och har därför med den som alternativ i många frågor. Utöver detta har skolan obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning, därför fann vi det intressant att fråga eleverna själva vad de anser om kvalitén på denna undervisning. Mer än hälften (43 elever) tyckte att den var *bra*. En knapp tredjedel ansåg att den var *mindre bra* och endast 6 elever svarade att den var *dålig*.

5.1.4 Har ungdomarna någon att vända sig till med frågor och funderingar kring sexualitet och vilka relationer är av betydelse för ungdomarna?

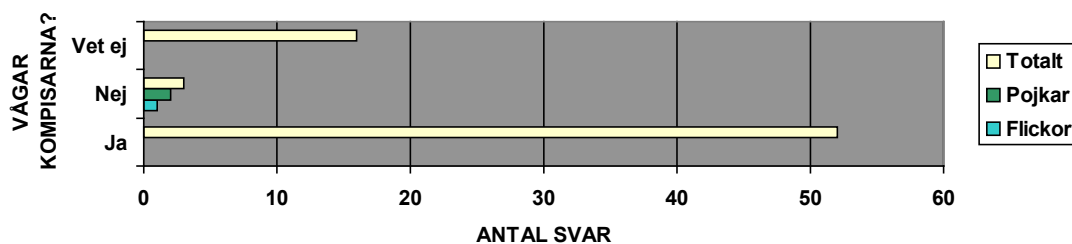
Vi frågade *om ungdomarna hade någon de kunde fråga om sexualitet och vem det var i så fall*. De skulle svara med egna ord och ofta angavs flera personer. En majoritet svarade att de vänder sig till sina *kompisar*. Totalt framkom detta i 35 enkätsvar. På andra plats kom *föräldrar* då totalt 14 elever hade med dem i sitt svar. Andra närstående fanns med i 7 svar. *Ungdomsmottagningen* förekom i 5 av flickornas enkäter och i 2 av pojkarnas. Vidare svarade 6 flickor och 2 pojkar att de vände sig till någon i *skolan*. 2 pojkar och 4 flickor sa sig kunna prata med *vem som helst*. 3 elever nämnde att de sökte svar på *Internet*, 7 svarade att de *inte hade någon* att vända sig till och 1 *visste inte*. 8 elever lämnade blankt. Svaren syns i diagrammet överst på nästa sida.

Som en följdfråga undrade vi om ungdomarna faktiskt vågade ställa sina frågor. 7 svarsalternativ, som skulle rangordnas utifrån egna preferenser, gavs. En tydlig skillnad mellan könen märktes här. 17 av 30 (57 %) pojkar svarade att de *alltid* vågade fråga. Motsvarande för flickorna var 16 av 41 (39 %). Vidare svarade 5 pojkar och hela 16 flickor att de *för det mesta* vågade fråga. 11 elever svarade att de vågade fråga *ibland*, 2 *sällan* och 3 *aldrig*. 1 pojke lämnade blankt. Resultaten syns i diagrammet.

Vi ställde även två frågor om ungdomarnas uppfattning om huruvida deras kompisar hade någon att prata med om sexualitet samt om de trodde att kompisarna vågar ställa sina frågor. Diagrammet visar vad ungdomarna tror om sina kompisars möjligheter att prata med någon om sexualitet. En övervägande majoritet (52 elever) trodde att kompisarna *hade någon att prata med*. 2 pojkar och 1 flicka *trodde inte det*. 16 elever svarade att de *inte visste*. Vidare svarade 51 elever att de trodde att deras kompisar *vågade ställa sina frågor*. 4 trodde att *kompisarna inte vågade fråga* och 16 svarade att de *inte visste*. Resultatet redovisas på nästa sida.

På frågan om vilka relationer som var viktiga och betydelsefulla för ungdomarna när det gällde frågor som rör sexualitet, skulle eleverna rangordna svaren mellan 1-7. Det sammanlagda resultatet och pojkarnas resultat överensstämde helt. Det som skiljde sig i flickornas resultat var att de satte *ungdomsmottagningen* före *skolan* och *syskon* kom före *annat alternativ*.

TOTALT

- 1 - kompisar
- 2 - skolan
- 3 - ungdomsmottagningen
- 4 - föräldrar
- 5 - media och Internet
- 6 - annat alternativ
- 7 - syskon

POJKAR

- 1 - kompisar
- 2 - skolan
- 3 - ungdomsmottagningen
- 4 - föräldrar
- 5 - media och Internet
- 6 - annat alternativ
- 7 - syskon

FLICKOR

- 1 - kompisar
- 2 - ungdomsmottagningen
- 3 - skolan
- 4 - föräldrar
- 5 - media och Internet
- 6 - syskon
- 7 - annat alternativ

5.2 PRESENTATION AV GRUPPINTERVJUN

Många av frågorna i intervjuguiden liknade dem i enkäten. Därtill utökade vi med frågor som skulle ge en djupare inblick i sådant som inte rymdes i enkäten. Samtliga frågor i intervjuguiden var öppna.

5.2.1 Ungdomarnas beskrivning av vad sexualitet innebär

Den första frågan handlade om *vad sexualitet innebar för ungdomarna*. De fem flickorna och fyra pojkarna i gruppen "brainstormade" och kom fram till att begreppet sexualitet i första hand associeras till kärlek, sex och sexuell läggning.

5.2.2 Personer av betydelse för ungdomarnas frågande

Vi frågade gruppen *vilka personer i deras omgivning de kunde prata med om sådant som rör sexualitet*. En flicka svarade ungdomsmottagningen, vilket de andra flickorna höll med om. Pojkarna kom med flera andra förslag. Exempel på viktiga personer i deras omgivning var kompisar och sex- och samlevnads läraren. En av pojkarna sa, att med rent informativa frågor var det enkelt att vända sig till föräldrarna:

”Typ... 'vad är *det* för något?’ Men inte intimare frågor.”

Hur kände då ungdomarna inför att ställa sådana frågor? En flicka svarade:

”Det beror på vem man pratar med.”

Varpå en av pojkarna inflikade:

”Nej, det beror på området.”

På frågan om vad som gör att det blir lättare att prata om sexualitet svarade de, att om man redan är inne på ämnet, till exempel på en lektion, underlättar det. Följdfrågan gällde *vem som var bäst att prata med*. Två flickor nämnde föräldrarna, en sade syskon och två valde kompisarna. En av pojkarna svarade utan att tveka, att han först och främst sökte sina svar på Internet. De andra instämde och tillade att de tyckte det var bäst att vända sig till den man litar på. Hade då alla ungdomarna någon att vända sig till? Samtliga i gruppen svarade ja på den frågan. Vi frågade dem även *om betydelsen av att ha en bärande relation*. Alla i gruppen ansåg att det var viktigt att ha en bärande relation till någon för att våga ställa sina frågor.

5.2.3 Socialisationsagenternas roll

Vem eller vad påverkade ungdomarna i deras sätt att tänka och se på andras sexualitet och vad ansåg de om olika sexuella läggningar? En pojke sade att media påverkar hela tiden, varpå de andra instämde. En flicka svarade att även kompisarna har en inverkan, vilket hon inte fick medhåll för av en annan flicka. Hon ansåg istället att det inte spelar någon roll vad kompisarna tycker, utan att det i slutänden är upp till var och en. Vidare framkom det att föräldrar kan påverka i två riktningar: antingen låter man sig ledas av dem eller revolterar man. När det gällde olika sexuella läggningar, var de flesta eniga om att acceptera att en person är hetero-, bi- eller homosexuell. Till slut var 3 av 4 pojkar mer eller mindre överens.

”Gud har skapat kvinnor och män. Bögar är äckligt.”

Efter att ha lyssnat på de andra kom följande ord från samma person:

”Om det var min bästa vän skulle jag kunna vara kompis, men ändå försöka fixa ihop honom... alltså med tjejer...”

En flicka tyckte det var ”värre” med homosexuella kvinnor än med män. 4 av 5 flickor skulle fortsätta vara kompis om de fick reda på att deras vän var homo- eller bisexuell.

Vi ville sedan ta reda på vilken betydelse *socialisationsagenterna* och deras budskap haft. Vi frågade vilken kunskap de fått genom *skolans* sexualundervisning och vad den betytt. En pojke menade att genom undervisningen har han lärt sig vad som är ”bra” samt att prata om sina känslor. Det framkom att deras sexualundervisning börjat i sjätte klass, vilket de var nöjda med. En i gruppen tyckte att sexualundervisningen inte gett någon ökad kunskap och inte heller påverkat honom. En av deltagarna påpekade att endast en lärare talat om alternativa sexuella läggningar.

Vilken kunskap hade de då med sig från *hemmet* och vad har den betytt? Två pojkar sa att de inte hade något med sig hemifrån. En flicka sa att hennes syster betydde mycket för henne. Tre i gruppen menade att det var rent informativ kunskap de fått med sig hemifrån och att den var betydelsefull. Vi frågade dem om de trodde det var skillnad på hur deras föräldrar växt upp och hur de själva hade det. Alla svarade i kör ja. De trodde att sexdebuten numera sker tidigare och att det blivit godtagbart att prata om sexualitet. En i gruppen berättade att han pratat om analsex med sina föräldrar. Härpå följde en diskussion där det framkom att om analsex var mer accepterat skulle fler unga prova det:

”Många låter nog bli för att de är lite rädda.” (Pojke)

Vi frågade sedan vilken kunskap de hade fått genom sina *kompisar* och vad den har betytt. Alla ansåg att de lärt sig mycket av kompisarna och att det var viktigt.

Samma fråga ställdes om *media* och alla i gruppen var eniga om att samhället blivit mer sexualiserat. Direkt efter det konstaterandet kom teveprogrammet *Big Brother* på tal. Några av tjejerna menade att media påverkar. Men att ständigt se silikonbröst leder till avståndstagande. En flicka sa att det ändå kan påverka ibland och att man kan tänka att man vill se ut som modellerna.

”Nej, det är inte snyggt... bara horor. Det ska vara original.” (Pojke)

5.2.4 Ungdomarnas tankar om attityder till sexualitet

Nästa fråga handlade om *vilken attityd som var närvarande i deras vardag när det gällde sexualitet och hur de upplevde denna*. Flickorna menade att attityden oftast var hård i den

mening att det hela tiden förekom skällsord såsom ”hora” och ”bög”. En av flickorna menade att hon ibland använde sådana ord som försvar.

”Den är inte så bra. Men man vänjer sig.” (Flicka)

”Det handlar om att skydda sig. När man säger bög och så...” (Flicka)

När vi frågade om de skulle vilja ändra på ovan nämnda attityd svarade de både ja och nej. Några menade att attityden var olika beroende på vem som var närvarande.

”Man vet vad som är rätt och fel i gänget.” (Pojke)

Hur blir ungdomarna då medvetna om normerna?

”Man pratar inom gänget... bestämmer...” (Flicka)

”Nej! Det är jag själv som bestämmer till 100 %.” (Flicka)

5.2.5 Ungdomarnas avslutande reflektioner

Innan vi avslutade intervjun undrade vi om våra respondenter *hade något de ville tillägga*. Utöver citaten nedan, var de intresserade av oss och vårt arbete. De tyckte det var viktigt att skolan förmedlar kunskap om sex och samlevnad, i synnerhet om säker sex. Det framkom att de tyckte att ansvaret ligger på båda parter, när det kommer till att skydda sig.

”Mer sex och samlevnad i skolan... del av verkligheten ju.” (Pojke)

”Använd kondom!” (Pojke)

6 ANALYS AV UNDERSÖKNINGEN

I detta kapitel redovisas vår analys. Framställningen har gjorts i en indelning utifrån frågeställningarna.

6.1 VAD INNEBÄR SEXUALITET FÖR UNGDOMARNA?

För att ta reda på betydelsen av de budskap som förmedlats till ungdomarna gällande sexualitet undrade vi hur de själva definierar begreppet. Slutsatsen vi kan dra av vad sexualitet innebär för dagens 15-åringar är att de främst associerar sexualitet till sex, kärlek, förhållande, attraktion samt sexuell läggning. Synen på sexualitet kan sägas vara beroende av kulturella faktorer och kan härröras till individens livsstil eller tillhörighet i en viss social grupp (Helmius, 2000). Således kan detta vara en bakgrund till att ungdomarnas svar varit så lika varandra. I kapitlet om ungdomars socialisation och sexuella identitet (3.4) tar vi upp att kultur handlar om perspektiv som är dynamiska och inlärd, inte nedärvda (Giddens, 2003). Genom socialisation utvecklar individen en identitet och i generell bemärkelse rör denna identitet de uppfattningar som människor har om vilka de är och vad som är meningsfullt för dem (a.a.). I linje med Sernhede (1996) kan våra resultat tolkas som att dagens unga söker

sammanhang, bekräftelse och stabilisering av sin identitet och då vänder sig främst till sina vänner. Enligt Olsson och Olsson (2002) har samtliga socialisationsagenter en viss inverkan för hur ungdomarna utvecklar sin identitet, vilket vår undersökning har bekräftat. Det fanns svar som skiljde sig från mängden, såsom att det handlar om att uttrycka sig själv genom en representation av sin sexualitet. Detta kan relateras till Centerwall (2003) som framhåller friheten att välja sin sexualitet som en central faktor, där friheten länkar samman sexuella frågor med identitet och utveckling.

Centerwall (2003) och Giddens (2005) vidhåller att den tidigare självklara kopplingen mellan äktenskap, fortplantning och sexualitet under det senmoderna samhället kraftigt har försvagats och sexualiteten har blivit alltmer individualiserad, tillgänglig och accepterad. Detta överensstämmer med vad våra respondenter gav uttryck för. Inte i någon del av undersökningen kopplade respondenterna äktenskap och barnafödande till sexualitet. Vi kan se likheter mellan Giddens resonemang kring sexualitet, senmoderniteten och våra respondenters svar, där sexualitet hör samman med kärleksrelationer samt att sexualiteten inte nödvändigtvis förknippas med heterosexualitet (Giddens, 2005; Sernhede, 1996). Vidare dras även en parallell till utvecklingen och sekulariseringen i väst, som lett till att sex för lustens skull accepteras i allt större utsträckning (Bäckman, 2002).

6.2 VILKA TANKAR OCH FUNDERINGAR KOMMER TILL UTTRYCK BLAND UNGDOMAR IDAG?

Vad kan då sägas om vilka tankar och funderingar som ungdomarna har kring sexualitet och vilka budskap förmedlas av socialisationsagenterna? Giddens (2005) menar att i det senmoderna samhället betonas själva relationen och den individualiserade sexualiteten i hetero- och homosexuella relationer. Av resultaten i undersökningen kan vi påvisa att vilken sexuell läggning en person har, är dennes ensak. Detta kan, enligt oss, ses som ett resultat av hur den senmoderna samhällssynen faktiskt påverkar individens förhållningssätt. Vidare har utvecklingen av, och tillgången till, preventivmedel medverkat till att skapa en öppnare attityd i samhället (Forsberg, 2005). Varje kultur förmedlar sina rådande normer för sexuellt beteende genom generationer och individen socialiseras in i önskvärt beteende (Helmius, 2000). Då alla kulturer är dynamiska förändras normerna och gällande ungdomssexualiteten har den kommit att förknippas med mognad (a.a.). En tolkning vi gjorde av gruppintervjun var att respondenternas förmåga att diskutera kring sexualitet tyder på mognad. Samtliga förde fram sina resonemang på ett, för oss, moget sätt.

Samtliga i gruppintervjun var eniga om att det finns en stor skillnad mellan samhällets syn på sexualitet idag och när deras föräldrar växte upp och att den idag är mera öppen. De elever, till största del pojkar, som tyckte att andra läggningar än heterosexualitet var onormala, sätter vi i ett socialisations- och ungdomskultursperspektiv. Just dessa åsikter kan härledas till rådande normer och värderingar i den närmaste omgivningen; kulturen eller ungdomskulturen (Olsson & Olsson, 2002). Undersökningen vände sig till unga människor som ännu inte skapat en trygg identitet. Därför kan deras tankesätt förankras i hur deras kultur värderar och konsumerar (a.a.).

En intressant aspekt är hur skolans sex- och samlevnadsundervisning är utformad. En av deltagarna i gruppintervjun berättade att endast en av lärarna pratat med dem om annat än heterosexualitet, vilket eleven ansåg att fler borde göra. I Bäckman (2003) konstateras att det oftast är heterosexualiteten som ligger till grund för sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Författaren menar att skolans sätt att belysa sexualitet kommer att ha betydelse för hur ungdomarna tycker och tänker kring sexualitet. Då eleverna själva satte skolan som en av de viktigaste påverkansfaktorerna i flera avseenden, drar vi slutsatsen att det är skolans ansvar att diskutera alternativ sexualitet, för att skapa ytterligare utrymme för normalisering och motverka fördomar. Ett gammalt talesätt värt att upprepas är att kunskap ger makt.

En stor skillnad mellan könen visade sig i frågor kring omgivningens attityder till sexualitet. Flickorna påpekade bland annat sexualiseringen i media och att det förekom könsord och kränkande behandling. Flertalet av pojkarna ansåg att attityden runt omkring dem var bra. Denna skillnad kan bero på, trots förändringar i samhällets syn på sexualitet, att ungdomarna fortfarande präglas av vad Giddens (2005) framför. Han talar om att kvinnans sexualitet ofta förknippas med dygd medan mannens ses som en naturkraft. Det handlar om en socialisationsprocess och de könsord som yttras är, mot bakgrund av vad vår studie visar, riktade mot flickor. Det finns helt enkelt, oss veterligen, inga likvärdiga ord med samma negativa klang om vi blickar bakåt i tiden. Några av flickorna i gruppintervjun menade att det enda skällsord som var applicerbart på en pojke var "böj", som inte kan mätas med till exempel ordet "hora".

Tidigare har vi nämnt att socialisationsagenterna har betydelse för hur ungdomarna utvecklar sin identitet. Tillhörighet i en grupp med gemensamma värderingar, en kultur, kan överskugga individens egna ideal, tankar och idéer (Olsson & Olsson, 2002). Genomgående i

undersökningen har varit att ungdomarna värderar kompisarnas roll högt. Under gruppintervjun poängterade dock några att de själva bestämmer och vågar uttrycka sina egna åsikter oavsett vad andra säger. Vår tolkning blir att även om ungdomarna är självständiga, finns en risk att de påverkas negativt av omgivningen och därmed får ett mer inskränkt synsätt i vissa avseenden. Med detta inte sagt att alla påverkas av negativt grupptryck.

6.3 VAD HAR BETYDELSE FÖR HUR UNGDOMARNA UTTRYCKER SIN SEXUALITET?

I enkätundersökningen svarade ungdomarna att kompisar, skola och föräldrar, i just den ordningen, allra starkast påverkar hur de tänker. Detta bekräftar vad som skrivs i våra teoretiska utgångspunkter om socialisationsagenternas inverkan. Under gruppintervjun framkom det även att media har en stark inverkan i vissa avseenden. Media har, enligt ungdomarna själva, blivit alltmer sexualiserat. Giddens (1996) påpekar att all information som kommer från massmedia kan influera individen i hans eller hennes tankesätt i olika grad. I relation till ungdomar blir medias informationsflöde en central aspekt av modernitetens genomslagskraft (a.a.). Detta kan förklaras med att människan ständigt tar in, påverkas och reviderar ny kunskap; det moderniteten kallar reflexivitet (Forsberg, 2005). Media fungerar oberoende av den enskilda individen (Giddens, 1996). Av relevans är huruvida ett sexualiserat fokus i media påverkar ungdomarna. Flera av flickorna sa under gruppintervjun att medias bild av ”sexiga modeller” med plastikopererade kroppar ibland kan få dem att vilja se ut så, trots att de egentligen vet att det inte är så kvinnor ser ut i verkligheten. Vi tolkar detta som att ungdomarna har en förmåga att till viss del stå emot medias ständigt sexualiserade budskap.

Den kunskap som ungdomarna har om sexualitet får de främst genom kompisar, skola och massmedia. Vi anser att detta bekräftar att socialisationsagenternas budskap har en central roll. I Forsbergs avhandling (2005) framhåller författaren, efter ungdomarnas egen bedömning, att skolan och media är de primära kunskapskällorna för ungdomarna. Vårt resultat kan liknas vid detta, med den påfallande skillnaden att ungdomarna ansåg att kompisar utgör den absolut mest primära kunskapskällan. Kompisarna och ungdomskulturen kan sägas vara en viktig bas för hur ungdomar uttrycker sig kulturellt, och således även hur de uttrycker sin sexualitet (Sernhede, 1996).

6.4 HAR UNGDOMARNA NÅGON ATT VÄNDA SIG TILL MED FRÅGOR OCH FUNDERINGAR KRING SEXUALITET OCH VILKA RELATIONER ÄR AV BETYDELSE?

Vad fick vi då veta om huruvida ungdomarna hade någon att prata med och vilken betydelse en sådan relation kan ha? Majoriteten av ungdomarna ansåg sig ha någon att prata med. De

vände sig i första hand till kompisar och föräldrar. Ungdomsmottagningen, skolan och Internet var andra mindre förekommande alternativ. När det handlar om att våga ställa frågor var det långt ifrån alla som alltid vågade fråga, samtidigt som de flesta trodde att kompisarna vågade. Dessa svar kan komma av att sexualitet är något individuellt och personligt (Forsberg, 2005; Giddens 2005). Under tonåren jämför sig ungdomarna i stor utsträckning med andra, vilket kan göra att de inte alltid vågar ställa sina frågor.

Fortsättningsvis ansåg ungdomarna i gruppintervjun att en bärande relation är av stor vikt för att våga ställa sina frågor. Sammantaget för alla elever på skolan var att de värderade kompisar, skola och ungdomsmottagning som viktiga och värdefulla relationer. Sernhede (1996) menar att ungdomar uttrycker och förhåller sig till sociala kategorier och de betraktar sina relationer till föräldrar och kompisar med hjälp av "teorier". Återigen blev socialisationsagenternas roll framträdande i undersökningens resultat. Vidare kan relationer i en gemensam kultur komplettera och stärka ungdomen i sin identitetsutveckling och reflexivitet (Forsberg, 2005; Sernhede, 1996). Det framstår som viktigt för ungdomarna att ha någon att vända sig till även om de inte alltid vågar ställa sina frågor. Vår slutsats är att bärande relationer verkar vara fundamentala för ungdomarna och för att en individ ska kunna känna trygghet, oavsett sexuell läggning. Resultaten har således bekräftat vårt antagande. Vår förförståelse var att föräldrarna skulle ha en central och bärande roll gällande sådana relationer. Enligt vad som framkom under gruppintervjun förstod vi att de frågor ungdomarna ställer till sin mamma eller pappa oftast är av informativ art. De mer intima funderingarna diskuteras istället med kompisar.

Eleverna har i undersökningen värderat relationen till skolan högt gällande frågor som rör sexualitet, vilket är intressant och visar att åtminstone skolan vi besökte fortfarande spelar en vägande roll i ungdomarnas tillvaro. Ungdomsmottagningen och Internet är relativt nya informationskällor som alltmer kommit att bidra till utbudet av möjligheter till kunskapsinhämtning.

7 RESULTATSAMMANFATTNING

Vårt intresse har varit att ta reda på vad som formar ungdomars syn på sexualitet. Syftet var att undersöka vilken betydelse socialisationsagenterna och deras budskap har för dagens ungdomar i förhållande till deras tankar, funderingar och socialisation. Har ungdomarna någon att prata med och vilken betydelse har en sådan relation? Enligt socialisationsprocessen

påverkas ungdomar och andra ständigt av den närmaste omgivningen, det vill säga socialisationsagenterna. Vi tar till oss och reviderar kunskap utifrån erfarenheter. Ur ungdomarnas eget perspektiv verkar det som om de budskap som förmedlas gällande sexualitet, är betydande och viktiga för hur ungdomarna kommer att se på och uttrycka sin sexualitet. De budskap som florerar tar avstamp i själva samhällssynen och därigenom socialisationsagenterna. Vi människor är samhället och således är det vi som skapar förutsättningarna för hur, dels dagens ungdomar och dels kommande generationer, ska förhålla sig till sexualitet. Både sin egen och andras. Giddens (2005) påpekar att det senmoderna samhället utvecklat en större acceptans gentemot homosexualitet. Denna acceptans kan ses genomsyra samhället genom att respondenternas inställning till andra sexuella läggningar än heterosexualitet, var övervägande positiv. Den generella inställningen löd att det är upp till var och en.

Sex, kärlek och attraktion var de ord som i störst utsträckning associerades till sexualitet. Även här vill vi dra en parallell till vad socialisationsagenterna förmedlar. Medias sexualiserade fokus, skolans obligatoriska sex- och samlevnadsundervisning och alltmer öppna attityd, kompisarnas starka inflytande samt det faktum att ungdomarna till viss del faktiskt vänder sig till föräldrarna, skapar tillsammans en mer tillåtande syn på sex. Det rika kunskapsutbud som socialisationsagenterna bidrar med påverkar ungdomarna i högsta grad och att ha någon att vända sig till är viktigt.

8 SLUTDISKUSSION

Att ha någon att vända sig till med frågor som rör sexualitet, framstår för oss som oerhört viktigt och det kändes hoppfullt att majoriteten av ungdomarna svarade att de hade en sådan relation. Att som ungdom kunna inkorporera sexualiteten och dess betydelse i sitt liv och att finna uttryck för detta, är vad som definierar en god sociosexuell utveckling (Helmius, 2000). Den som inte har någon bärande relation med utrymme för frågor som rör sexualitet, kommer troligtvis inte ges samma möjlighet att tillgodogöra sig utbudet för att främja en god sociosexuell utveckling.

Lalander och Johansson (1999) talar om individualiseringen som en viktig del av moderniseringsprocessen. Det är vår mening att människor idag värnar om sin individuella frihet trots att vi ofta både behöver och önskar vara del av något större, exempelvis genom

gruppstillhörighet, kultur eller förebilder. Som en av flickorna uttryckte sig under gruppintervjun:

”Jag bryr mig inte vad mina kompisar säger. Det är upp till var och en att bestämma.”

Vi fick uppfattningen om att ungdomarna var ganska klara över vad de tyckte och tänkte. De verkade trygga i sig själva och var bekväma med att prata om sexualitet. Det faktum att barn och vuxna tänker olika är viktigt att poängtera (Socialstyrelsen, 2004). Svar som vi anser är ”omogna” är kanske inte det för dem.

Att vara medveten om sin förförståelse och att växelvis se delar och helhet var för sig ingår i en så kallad hermeneutisk cirkel. Inledningsvis i denna studie tänkte vi oss att det hitintills varit hemmets och skolans uppgift att förmedla kunskap och information om sexualitet. Bekräftade då resultatet detta antagande? Våra resultat har visat att hemmet inte längre har en så framträdande roll som vi tänkt oss, utan att kompisar, skola och media var de primära kunskapskällorna. Sammantaget har det varit av stor betydelse för vår studie att vara medvetna om vår förförståelse samt att skilja på äpplen och päron parallellt med att se likheter dem emellan.

Undersökningen visade att ungdomarna pratar med sina föräldrar men då om informativa frågor och att de helst pratar med sina kompisar. Skolan, ungdomsmottagningen och Internet var andra alternativ som lyftes fram och som ungdomarna vände sig till för att få svar på sina frågor. Eftersom skolan får en betydelsefull roll gällande ungdomarnas sociosexuella utveckling är detta mycket intressant. I sin tur ställer det krav på skolan som organisation och samordnare för andra informationskällor som ungdoms- mottagningen och Internet eftersom skolan dagligen möter och ser sina ungdomar och därigenom har stora möjligheter till att påverka eleverna. Eleverna på den utvalda skolan var mestadels nöjda med sex- och samlevnadsundervisningen, vilket kan ses som att skolan lyckats förmedla ett positivt och lärorikt budskap.

Genomgående är socialisationsagenterna kompisar, skola och föräldrar de viktigaste och mest betydelsefulla incitamenten. Media har endast en framträdande roll som kunskapskälla, vilket förvånar oss en aning. Både vår teori likväl som vi själva menar att media har en stark inverkan på individer, i synnerhet i ett alltmer medialiserat samhälle. Att ungdomarna ändå degraderat medias betydelse i förhållande till övriga socialisationsagenter, trots det ständigt

ökande mediaflödet, är anmärkningsvärt. Vår mening är att det med stor sannolikhet är så att ungdomar, och andra individer, är medvetna om att medias budskap påverkar i olika grad och därför tror sig kunna stå emot medias indoktrinering, men att så inte alltid är fallet i verkliga livet. Något som stärker vårt antagande är flickornas tankar i gruppintervjun, om hur media idealiserar en viss bild av kvinnan. Flickorna uttryckte i ena stunden att de inte låter sig påverkas. I nästa stund kom de på att de faktiskt önskat att se ut som de "sexiga modellerna" som florerar i media.

Att ungdomarna i första hand associerar sexualitet till sex tror vi bland annat kan bero på den allmänt ökade acceptansen till sex för lustens skull och till sex innan äktenskapet samt tillgången till preventivmedel. Vi tror att denna samhällssyn, genom socialisationsagenterna, formar ungdomarnas syn på sex. Även om ungdomarnas svar visat att kompisarna odelat är största källan till kunskap, information och betydelse, är det viktigt att sätta det i ett vidare perspektiv. Någonstans kommer kunskapen från och som vi tidigare nämnt påverkas individen av den kultur och omgivning han eller hon lever i. Således implementeras tankar och värderingar i individen samtidigt som individen skaffar sig egen kunskap genom erfarenheter. Det hela kan ses som ett system i vilket allting samspelar på flera nivåer.

Det är viktigt att inte glömma bort att individen alltid har ett val. Det faktum att samhället förmedlar en viss syn måste inte innebära att varje person stöps i en och samma form. Samhället har genom tiderna utövat viss kontroll över individens sexualitet. Förr genom kyrkan och medicinen, idag genom bland annat preventivmedel och informationskampanjer. Individualiseringen och den enskildas frihet är centrala aspekter i vårt samhälle och enligt vad som visat sig i framförallt gruppintervjun är ungdomarna måna om att ha egna värderingar och åsikter. Självklart ställer det krav på inre styrka och självförtroende, något som kanske inte utvecklats till fullo hos 15-åringar. Skapar detta en konflikt i individen? Å ena sidan påverkar samhället, och därigenom kulturen och socialisationsagenterna, hur individen kommer att utvecklas. Å andra sidan verkar det som om individualiseringen greppat ungdomarna vilket leder till självständighet och reflektion. Kan kraven från samhället, kulturen och socialisationsagenterna kollidera med individens frihet?

Vi har upplevt att denna studie ligger rätt i tiden. Någonstans tror vi att det kan skönjas en förändring av attityder inom det sociala fältet, vilket leder till att mycket av dagens sociala arbete utgår mer och mer ifrån ett salutogent perspektiv. Vi tror att yrkesverksamma och

andra berörda inom socialt arbete någonstans blivit mätta på ”misär” och problem. Denna undersökning har varit mycket givande och rolig. Det har varit spännande att studera ett fenomen, synen på sexualitet, som är så föränderligt över tid men samtidigt starkt influerat av socialisationsagenterna. Med detta sagt tror vi att vi lyft fram en viktig aspekt för framtida socialt arbete med ungdomar.

9 KÄLLFÖRTECKNING

Ahmadi, Nader (red.) (2003). *Ungdom, kulturmöten och identitet*. Stockholm: Liber AB.

Björk Blomqvist, Mikael, Sandin, Niclas & Nielsen, Mika (2005). *Det löser man väl som förälder. En rapport om högstadiesföräldrars tankar om vikten av att prata hbt-frågor med sina barn*. Stockholm: RFSL.

Bredström Anna (2005:3). *Rasism, kön och sexualitet – en intervjustudie*. Statens folkhälsoinstitut, rapport A.

Bäckman, Maria (2002). *Från last till lust. Om sexualitetens individualisering*. I Gerholm, Lena (red.) (2002). *Lust, lidelse och längtan. Kulturella perspektiv på sexualitet*. Stockholm: Natur & Kultur.

Bäckman, Maria (2003). *Kön och känsla. Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet*. Göteborg och Stockholm: Makadam.

Centerwall, Erik (2003). *Sexualiteter*. RFSU

Danziger, Kurt (1975). *Socialisation: Barnets väg in i vuxenvärlden*. Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books Ltd.

Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Forsberg, Margareta (2000:15). *Ungdomar och sexualitet – en kunskapsöversikt år 2000*. Folkhälsoinstitutet.

Forsberg, Margareta (2005). *Brunetter och blondiner. Om ungdom och sexualitet i det mångkulturella Sverige*. Skriftserien nr 2005:1, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Gerholm, Lena (2002). *Lust, lidelse och längtan. Kulturella perspektiv på sexualitet*. Stockholm: Natur & Kultur.

Giddens, Anthony (1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, Anthony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Giddens, Anthony (2005). *Intimitetens omvandling. Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nya Doxa.

Helmius, Gisela (2000). *Manus för mognad. Om kärlek, sexualitet och socialisation i ungdomsåren*. Sala: Mimers Brunn.

Helmius, Gisela & Lewin, Bo (1986) *Ungdom, kärlek & sex – om ungdomars sexuella liv på 80 – talet*. Stockholm: Norstedts.

Jönsson, Ingrid, Trondman, Mats, Arnman, Göran & Palme, Mikael (1993). *Skola – fritid - framtid*. Lund: Studentlitteratur.

Koch, Ida (1989). *När ungarna blir unga*. Danmark: Gyldendal.

Lalander, Philip & Johansson, Thomas (1999). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Modigh, Annette & Olsson, Maj-Lis, (2000). *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. Stockholm: Natur och Kultur.

Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2002). *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. Stockholm: Liber.

Ohlsson, Lars & Swärd Hans (1994). *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Sernhede Ove (1996). *Ungdomskulturen och de andra*. Göteborg: Diadalos AB.

Sernhede Ove (2002:25) *Hiphop och utanförskap*. I *Invandare & minoriteter*, Nr 6:21-15.

Socialstyrelsen (2004). *Samtal med barn i socialtjänsten*.

Sveriges rikets lag (2004). Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Trost Jan (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, Torsten (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB.

Wallén Göran (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Ziehe, Thomas (1986). *Inför avmystifieringen av världen. Ungdom och kulturell modernisering*. I Michael Löfgren och Anders Molander (red): *Postmoderna tider?* Stockholm: Norstedts.

Ålund, Aleksandra (1997). *Multikultiungdom. Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Övriga:

Bangura-Arvidsson, Maria (2006-03-13). Föreläsning: *Vetenskapsteori*. Socialhögskolan Lund, Campus Helsingborg.

RFSL (2005). *Nationell konferens om sexualitet i socialt arbete* (2005-10-21, 22). Malmö Högskola.

Skolverkets hemsida (2006). www.skolverket.se

Vetenskapsrådets hemsida (2006). www.vr.se

Hej, du som har barn i 9:an på XXXXXXXXXXXX!

XX
XX

XXXX Caroliina Hejdenberg och Sandra Svantesson från Socialhögskolan i Lund, för att göra en studie bland eleverna i nian. Vi har tänkt lämna ut en enkät till eleverna. Att svara på frågorna i enkäten är helt frivilligt och ingen ska skriva sitt namn. Vi kommer även ha en frivillig gruppdiskussion med 9 elever.

Frågorna i enkäten och diskussionen kommer INTE att handla om ungdomarnas egna erfarenheter. Istället handlar enkäten om hur ungdomar tänker kring sexualitet, till exempel det som visas i reklam och på TV i program som *Big Brother*.

Om ni inte vill att ert barn ska svara på frågorna, fyll i och klipp av lappen längst ner på sidan och lämna den till mentorererna i skolan. Det går också bra att ringa till Caroliina på YYYY-YY YY YY om ni har frågor. Lappen ska vara inlämnad senast tisdagen 4 april.

Med vänliga hälsningar,

Caroliina Hejdenberg & Sandra Svantesson

Enkätundersökning av vad som formar ungdomars syn på sexualitet

Denna enkät är anonym och helt frivillig. Svara så ärligt du kan. Välj det svar som passar dig bäst. Tack för att du vill hjälpa oss med denna undersökning!

1. Vilket kön har du? Ringa in svaret.

Tjej

Kille

2. Träffar du eller pratar med båda dina föräldrar varje dag? Ringa in svaret.

Ja

Nej

3. Vad är sexualitet för dig? Svara med egna ord.

4. Varifrån får du kunskap om sex och samlevnad? Rangordna svaren mellan 1-7. Det som är mest rätt får en 1:a och så vidare.

... skolan

... kompisar

... föräldrar

... syskon

... ungdomsmottagning

... media och Internet

... annat alternativ

5. Hur tycker du att skolans sex- och samlevnadsundervisning är? Ringa in ett svar.

Bra

Inte så bra

Dålig

6. Har du någon du kan fråga om sexualitet? Vem är det i så fall? Svara med egna ord.

7. Vågar du fråga? Ringa in ett svar.

Ja, alltid

Ja, för det mesta.

Ibland.

Sällan.

Nej, inte alls.

8. Tror du att dina kompisar har någon att prata med? Ringa in ett svar.

Ja

Nej

Vet inte

9. Tror du att dina kompisar vågar ställa frågor om sex och samlevnad? Ringa in ett svar.

Ja

Nej

Vet inte

10. Vilka relationer är viktiga och betydelsefulla för dig när det gäller frågor som rör sexualitet? Rangordna svaren mellan 1-7. Det som är mest rätt får en 1:a och så vidare.

... skolan

... kompisar

... föräldrar

... syskon

... ungdomsmottagning

... media och Internet

... annat alternativ

11. Vad påverkar hur du tänker? Rangordna svaren mellan 1-7. Det som är mest rätt får en 1:a och så vidare.

... skolan

... kompisar

... föräldrar

... syskon

... ungdomsmottagning

... media och Internet

... annat alternativ

12. Vad tycker du om hetero-, homo-, och bisexualitet? Svara med egna ord.

13. Vilken attityd till sexualitet finns runt om dig? Svara med egna ord.

14. Vad tycker du om den attityden? Ringa in ett svar.

Bra

Inte så bra

Dålig

Intervjuguide

Vad innebär sexualitet för dig?

Vilka personer i din omgivning kan du prata med om saker som rör sexualitet?

Hur känner du inför att ställa frågor som rör sexualitet?

När det dyker upp frågor eller funderingar, har du någon du kan vända dig till?

Finns det någon person eller institution som är särskilt viktig för dig, och kan du beskriva den relationen?

Vad eller vem påverkar dig och ditt sätt att tänka och se på andras sexualitet?

Vad anser du?

Vilken kunskap har du fått genom skolans sexualundervisning och vad har den betytt för dig?

Vilken kunskap har du fått hemifrån och vad har den betytt för dig?

Vilken kunskap har du fått från dina vänner och vad har den betytt för dig?

Vilken kunskap har du fått genom media och vad har den betytt för dig?

Vilken attityd är närvarande i din vardag när det gäller sexualitet och hur upplever du denna?

Finns det något annat du tycker är viktigt för den här diskussionen?